

THE SPLIT MIND

AKAD. GOD. 2024./2025.

XXII. BROJ

GLAVNA UREDNICA: Ela Vlašić

ZAMJENICA GLAVNE UREDNICE: Nina Grubić

UREDNIŠTVO: Nina Grubić, Sarafina Bralo, Ela Vlašić, Tia Grgin, Melanie Biočić, Nikolina Nožina, Nora Šodan, Roko Karaman, Lucija Biuk

SAVJETNICI: dr. sc. Ivana Dizdar, Ema Botica, prof.

LEKTURA I KOREKTURA: Nora Šodan, Roko Karaman, Sarafina Bralo, Nikolina Nožina, Ela Vlašić, Nina Grubić

NASLOVNICA: Tomislav Šilipetar

GRAFIČKA OBRADA I PRIJELOM: Bartul Vlahović

LOKACIJA: Filozofski fakultet u Splitu (ured 315), Poljička cesta 35, 21 000 Split

E-MAIL ADRESA UREDNIŠTVA: thesplitmind1@gmail.com

WEB STRANICE: [@the_split_mind](https://www.facebook.com/split.mind.3)

NAKLADNIK: Filozofski fakultet u Splitu

ISSN: 1845-6588

THE SPLIT MIND

Časopis za književnost i kulturu
studenata Filozofskog fakulteta u
Splitu

Split, 2025.

SADRŽAJ:

RIJEČ UREDNICE.....	9
POEZIJA/POETRY.....	11
Paola Aljinović.....	13
Ivan Luketić.....	15
Tin Fresl.....	16
Miljenka Koštro.....	18
Marica Žanetić Malenica.....	19
Lucija Škara.....	20
Jelena Stanojčić.....	22
Anamarija Modrić.....	24
Stjepan Crnić.....	26
Anđelka Korčulanić.....	28
Lea Čorak.....	31
Tomislav Ribić.....	32
Dragica Reinholz.....	34
Ljubica Perović Katić.....	36
Mirjana Mikulec.....	38
Gabi Rotim.....	40
Irina Vidiček-Ljubojević.....	41
Roko Karaman.....	42

Marija Dukić.....	44
Valentina Čamber.....	48
Hana Perinić.....	51
Ljiljana Jerončić.....	52
Mladen Klarić.....	54
Melita Ušljebrka.....	58
Gabrijel Barišić.....	59
Evica Kraljić.....	60
Nora Sinovčić.....	62
Sandra Halt-Ćuže.....	64
PROZA/PROSE.....	65
Alen Lisek.....	67
Lucija Bulić.....	74
Noa Devald.....	79
Marica Žanetić Malenica.....	87
Petar Jurica.....	92
Sandra Halt-Ćuže.....	94
PRIJEVODI/TRANSLATIONS.....	97
Lara Radović (Charlotte Pence).....	98
Josipa Žerjav (Lara Mitraković).....	102
ESEJI/ESSAYS.....	113
Noa Devald.....	115
Luka Gaćeša.....	119
VIZUALNA UMJETNOST.....	131
Ivan Galić.....	132
Anamarija Aničić Kahrić.....	134

Vesna Špoljar.....	136
Angelina Vukosav.....	138
Laura Andrea Krstulović.....	139
Tomislav Šilipetar.....	140
Ivana Mikulić Kurygin.....	141
Marko Ubović.....	142
Višnja Makek.....	144
Lea Čepić.....	146

RIJEČ UREDNICE

Dragi naši,

svaki broj *The Split Minda* rađa se iz ideje, ali živi zahvaljujući autorima i čitateljima. Onima koji vjeruju u priču, koji donose riječi, slike i energiju, i onima koji ih čitaju sa znatiželjom i osmijehom.

Iza svake stranice stoje trud, upornost i srca urednika koji su svojim znanjem, vremenom i entuzijazmom stvorili nešto što nadilazi sam časopis. Bez njih, ova priča ne bi imala ni glasa ni oblika.

Od srca zahvaljujemo dekanici Filozofskoga fakulteta dr. sc. Ini Reić Ercegovac, Studentskome zboru Filozofskoga fakulteta i Studentskome zboru Sveučilišta u Splitu. Jedno veliko hvala upućujemo i našim savjetnicama, dr. sc. Ivani Dizdar i Emi Botici, prof., na pruženoj podršci tijekom stvaranja novoga broja.

Hvala svima koji su s nama dijelili inspiraciju i vjeru da se kreativnost uvijek isplati. Naš zajednički rad dokaz je da i male ideje kada se njeguju s ljubavlju mogu postati nešto značajno za našu kulturnu scenu.

A sada – zakoračite s nama u novi mikrokozmos umjetnosti i vizije. Želimo vam ugodno čitanje!

Ela Vlašić, glavna urednica

POEZIJA/POETRY

Paola Aljinović

NEDOREČENO PLAVO

Crna haljina.
Bijelo lice.
A pokreti suviše sjetni,
zbrkani i nedorečeno plavi.

Zadnji trzaj.
Treptaj oka.
I prikupljanje nakupljenih
trenutaka tuge.

Njena želja da se vrati
ponovo se javlja u očima sivim,
ponovo se traži
na rukama žutim,
ponovo se rađa
u beskrajima dugim,
a u srcu plamte
crveni tragovi
od ljubavi.

Paola Aljinović

NAPUŠTENE KUĆE

Zar je moguće
da Vam je um poremećen?
Što bi značilo to što govorim?
Da, Vi ste ljudi
(rekli bi mnogi).
U bunilu života i ne znate
koliko ste mi dragi,
Vi šta dodirom mijenjate
skulpture
i nepoznate napuštene
kuće
Vi milujete pogledom.

I je li ikako važno
to da zbog nečega bolujete,
od svijeta,
pa i od nas,
u naviknutom
rađanju svemira?

Ivan Luketić

SPALI SVE DO TEMELJA

Spali sve do temelja
Cijeli grad uspomena,
Sav cvrkut ptica,
Svo procvalo drveće,
Sav mirisni cvijet na koji naiđeš.
Neka izgori sve u plamenu
Kao da ničega nikada nije ni bilo tu,
Neka ne ostane ništa
Što podsjeća na nekoć.
Kad budeš na odlasku,
Ostavi suze u jarku
I staru kožu baci lešinarima.
Bez riječi i straha
Obuci svoj ponos,
Odjaši u bolje sutra,
Daleko od ruševina i spaljenog grada.
Ne osvrći se,
Ostavi samo tišinu iza sebe.
Tišinu i prokletu prašinu.

Tin Fresl

MUZEJ

Stežem vrat poroznim biserom,
kroz šuplje nade prolaze strahovi,
objesit će me vlastitom ogrlicom,
sakrit će me tuđom osudom.

Amajlije vijećaju o dobru i zlu
svakom odlukom tjeraju prolaznike,
svakom stankom primaju parazite
u zagrljaj navike, u poljubac prilagodbe.

Rabljeni amulet potrošio je svu zaštitu.
Zlo se domoglo hrđe i stopilo se s istinom.
Panično sam potrčao prema muzeju
i zagrljao širom otvorena vrata.

Vrednovala si me drevnim uputama,
a ja se ni danas ne osjećam kao kustos.
Da te nikad nisam upoznao,
mislio bih da ne razumijem umjetnost.

Uzela si me na procjenu
nakon što si zaključala blagajnu
da nisi toliko jedinstvena,
morao bih opet prebrojati.

Čuda su postala letci.
„Želite li vječnu sreću za trideset sekundi?“
upitala su me prazna slova,
napisana tvojim punim usnama.

Napokon sam skinuo hrđu,
ranjivost je mirisala na prošlost,
no u tvom se muzeju probudila
neka drevna, naivna hrabrost.

Miljenka Koštro

PJESMA ZA VEČERU

Na vrh uspravna jablana vjetar odu radosti pjeva
kad se zabuca u krošnju stare masline
sladokusac zastade. Zašto oklijeva?
To vjetar u krošnji nešto čita
Šimićevu *Molitvu* i Ujevićevu *Svakidašnju jadikovku*
Što to vjetar smjera Matoš se glasno preupita
s usana, kao kamen, obori tešku psovku
za neku novu *Utjehu kose* odmah uzima olovku
Vesni se čini da *Crna maslina* još neobrana u zaborav pada
oko njezina debela krunu splela drača
vjetar opet zamah pojača,
a nadobudan mladi pjesnik uhvati se pera
pjesma nova bi mu slasna večera
što vjetar je raširenih krila skuha
da pjesnička nadahnuća ne ostanu suha
Ta ne živi se samo od kruha...nego i od...
Na toj vjetrometini, za ostalo, nakon svega
može se obratiti pobožnom N. Šopu
i živeći u ovom rastrganom vremenu
možda će nastojati njega,
kao i već spomenute stihotvorce pratiti u stopu

Marica Žanetić Malenica

LJUBAV U DOBA KOLERE

Nisam čekao Ferminu ko Florentino
tip iz romana o *ljubavi u doba kolere*
tad ni sreo ni poznavao te nisam
pa u ljubav sudbinsku nemah vjere.

Al' slutio sam da negdje za mene postojiš
nepoznata pogleda, stasa i glasa
i dane, godine do neumitna susreta našeg
poput mene strpljivo da brojiš.

I ja sam, baš k'o i on, snubio usputne *ribe*
ždrebe, mačke, koke... trošio muškost nemilice
pedeset godina živeći u molitvi i nadi
da za života ovog ugledat ću ti lice.

Ljubav nam je sad k'o *u doba kolere* -
svaka godina žudnje zlatne plodove bere.

Lucija Škara

VJEČNI SUPUTNIČE

Ponovno sam te poželjela
Ugledati osmijeh od kojeg
Mi duša dobije prekrasan
Vjenčić naših starih
Sada već, tako davnih obećanja
I pogled
Koji me svakog puta omami
Baci negdje daleko
I mislima ringišpil započinje

Često se zapitam
Do kada?
Kada ću te prestati željeti?
Kada ću konačno ovu bijednu djevojčicu u sebi prerasti?
Ona tebi još se nada
Negdje na raskrižju vrelih sjećanja
Ona na te čeka

A tebe nema i nema
Vidjela te dugo nije
I sve uradi da se dogodi to
No na njenu nesreću
Ili pak sreću
Tebe pokraj nje nema

Vapi za tobom
Vrtlog tame obavije oko sebe
I tako u svijet hodi
Sve bi dala da ti glasa može čuti
I ponovno te ugledati
Sa dobro poznatim osmijehom i njoj najmilijim pogledom
Ona još te voli
Ona tebe dragi
Nikada neće prestati voljeti
Ti si njen trag
U zalagaonici ovoga bezvremenskog ludila

Jelena Stanojčić

RETROSPEKTIVA

svu svoju ljubav
on je obilato prostirao
nudio, davao,
riječi uvezivao u zlatne vrpce,
bez zadržke
bio prisutan i više nego
što je trebalo
dok nije od nje postao
nevidljiv.

ona je za to vrijeme
opstajala u igri svjetlosti i sjene
izranjajući i uranjajući,
odmičući se i primičući,
prosipajući samo mrvice
od bojazni da bi se ta ljubav
mogla zagušiti od previše
uzajamnog prostiranja i davanja,
strahujući od prolaznosti,
istrošenosti i
zamijenjenih uloga.

što bi onda bilo s njom
u što bi se pretvorila,

kome bi se sad mogla vratiti?

Anamarija Modrić

IZ DŽEPA KAPUTA JEDNOG ČOVJEKA

Zalazi sunce, svjetlost se guši
Ručetine svoje tama odveć pruža
Ukleti gospodin cigaretu puši
Simfonija sivila od života mu je duža.

Misli je svoje ustrijelio u nebo
Razuma već bez, ljubav ravno k tebi
Slatkog sna i strasti zloupotrebo
Cigaretu daj usnama, prste drži k sebi.

U oblaku dima i bez trunka nade
Gospodin plete mrežu rasparanog duha
Ustade u svijetu jadnik i naglo pade
Il' zbog tebe ili Božjeg neposluha.

Nevidljiva mu bol presijeca žile
Mlaz krvi kipi i kroz nos se spušta
Sjenke su se radosti odavna ispružile
Otkad u blizinu tišina glazbu pušta.

Poljana tiha postade baš pusta
Miris krivnje sakri vonj bagremova lista
Krv miluje mu lice i teče mu niz usta
U slabosti i gluposti, takva nema ekstremista.

Pak stade tiho
I blijed prozbori kroz suze:
„Kriv je onaj što mi snove uze,
Kriv je onaj što mi strga lijepo.“

I osta
U poljani mrtvih snova,
S puno truleži, bez trunka nade.

Reče:
„Tuguj, tuguj,
razuma bez, slijepo.“

Dok zadnji smrtnik cigaretu pali
Sablasti strah nestat' neće,
Umjesto sjete
Jadnik ljubav hvali pa opet reče:

„Grešnik sam,
svatko je kovač svoje sreće.“

Stjepan Crnić

DOBRO JUTRO, OVCE

Sunčane niti jutarnju čipku pletu,
miluju borove, usnule maslinike
i tek probuđene ovce.

Ni daška vjetra.

Tišina.

Cesta prazna.

Ne žurim.

Noga pred nogu.

Pokoji prolaznik užurbano prođe,
na posao žuri il' samo hoda,
trenira nešto, kondiciju drži.

Stado ovaca travu pase.

Beee, beee,

k'o dobro jutro,

na pozdrav im kažem.

Beee, beee,

odgovore ovce

i ja sretan nastavih dalje.

Kod novoga stada ponovi se isto.

Radosno slušah pozdrave mnoge,
a onda ususret čovjek mi dođe.

„Dobro jutro!“ zvonko ja kažem.
A čovjek,
čovjek tek promrmlja nešto
i kraj mene prođe...
Lagani vjetrić zaigra žbunjem.
Iz daljine još čujem ovce.
To vjetrić njihove pozdrave šalje.
I tako, opijen mirisima trave
i zagrijan jutarnjim suncem
s velikim smiješkom odlazim dalje.

Anđelka Korčulanić

ANTIRATNA PJESMA

IVANU GORANU KOVAČIĆU

*Kaj opet grmi?! Ne ratujte...
šapće mi Slobodni sin, Prijatelj smrti.*

*Zgrožen nad snovima,
on na Mrtvačko proljeće čeka.
Duboka Jama, nad njom Ognji i rože,
Konji i nebo, Kukavice i Lastavice.
Sunce se rodilo bolno. Zadnji glasi:
Črni oblaki, Kozja krv i Bjeline,
Potonuli jedrenjaci i Tuga nad domovinom,
Skršeni polet žalosne kućerine.*

*Spoznanje; Mlad seljak boluje u gradu.
Gdje su Dimnjaci tvornički, divovi crveni?
Mrak na svijetlim stazama.
Jesen u mojoj sobi, Sjeta, Bdjenje.
Tombola na trgu, Stari drug i Uspomene:
Dani gnjeva, Partizanske noge, Smrt u čizmama.
Na Badnju večer Probuđeni djedovi i Slutnja,
U strojevima željezna srca.*

*Noćni vlak, Leševi putuju u Rodni kraj.
U seoskoj crkvi Usnula draga
i Sedam zvonara Majke Marije.
Srebrna pjesma, Beli most
i Grobek sestrici mojoj u Lukovdolu.
Smrt vodenih cvjetova, Smrt letača, Žrtva.
Zakaj? Zakaj
Seljaci ruše hrast na Oči Stjepana Radića?*

*Samotno drvo bit će Pismo dugo kao noć,
Odgovor srčecu mojem - Šutnja u rodnom dolu.*

Kurzivom su pisani *naslovi* pjesama Ivana Gorana Kovačića. (op. a.)

Anđelka Korčulanić

TREZOR SUDNJEGA DANA*

Konje sedlaju jahači apokalipse,
crni nimbostratusi na horizontu.

Za slučaj da vatreno srce Zemlje
ne oprostí nam ništa i gnjevno nebo
strogo nas kazni za grijehé,
sjeme cvijeća, ljepote za spas svijeta,
sjeme tamjanovca i smirne
za gnijezda feniksa, život iz pepela,
sjeme žita za kruh Noine djece...
tisuće zrna nedohvatnih vjetru
spremile su nedužne ruke
u trezor sudnjega dana,
u grlo planine, u pustoš Svalbarda.

Ključ je rajskoga vrta u permafrostu,
ispod bijela otirača.

* Trezor sudnjeg dana, globalna banka sjemena za slučaj prirodnih ili umjetnih katastrofa, nalazi se duboko unutar planine na udaljenom norveškom otoku, smrznutom arhipelagu Svalbard. (op. a.)

Lea Čorak

ZA VELIKOGA PJESNIKA PETRA GUDELJA ILI BOSONOGE PLANINE PLAČU

Bosonoge planine plaču
u iščekivanju pepelnih bura,
dugo najavljivanih unutarnjim radarom
kojim se mjeri prolaznost vlastite krvi.
Pjesnik je umro prosto i sretno
kao što nikne jaglac u veljači,
kao što već umiru pjesnici staroga kova;
nebo je bilo sasvim ravnodušno i bez tinte,
Beograd je kukao za nekim drugim prokletinjama.
Samo je ono ludo i golovito stijenje
otpalo s Mjeseca u purpurnoj noći,
šibano munjom, Turcima
i bičem Božjim,
spremilo u sebe novo uleknuće,
u njemu se nastanila gušterica,
kao što bi učinila žena,
na zimskome suncu grijala kože,
srebrne ljudske za novi vijek.

Tomislav Ribić

OTOČKI BLUES

7.

Umataš me podnevnim sfumatom. Šalješ mi za objed cvrčka u prozirnoj školjci s bosiljkom i šparogom u čokoladnom kaputu. Pauci plešu fandango s atomima na susjednom otoku.

Ne skidam pogled s djevojke svijetle kože koju si zarobila pričom. Izgleda poput tijesta pod prstima. Zvonici u podnevnoj tišini pridržavaju orise neba.

Osjećam tijesto pod prstima zavarano pjevom cvrčka u trbuhu. Cvrčci sviraju ljetni *blues*.

Preludij za *Summertime*. U meni stanuje bespovrat. Preludij nepostojanosti.

Bankomati opet ne rade. Ispuštaju jecaje koji zvuče kao pokvarena ploča na trideset tri okretaja.

Nepostojanost je mjera sna između jučer i sutra. Škripi pokvarenim zubima.

8.

Bijela si bedra, poput djevojačkih, poleгла u more da te oplahuje nedozrelim poljupcima. Mornari čeznu za tobom u snovima.

Iscijedila si srž. Bitak mojih misli. Otplivao sam tvoja bedra u prvim dječaćkim polucijama. Čeznutljivo gledam sliku svete obitelji u crkvi na glavnome trgu.

Noć silazi s platna terase lokalnog kina i ruje nemirima. Tvoja ih sjena usađuje u misli nevještih dječaka. Hvataš ih za srca i gužvaš. Ovo mjesto nije za mene. Ovaj film nije moj. Ova jednadžba izgubila je nepoznanice.

Trideset godina kasnije lokalno kino ne postoji. Postoji samo sjećanje na film *Privedite osumnjičene*. Pretvorba je kino pretvorila u Boutique Hotel. Staklo, čelik i zeleni lim uvučeni su u drevne zidine. Iz svemira hotel liči na konzervu juhe od planktona.

Dragica Reinholz

SIVO PODRUČJE

Moja mama ore plugom tvrdu zemlju

Vješa svoje sitno tijelo na ruče

Zabija oštrice u tvrdo meso

Ilovače

Trudna kobila se propinje

Svoj bič je moja majka

Prenamijenila u opstanak

Za obje

Obadi zreli za rasplod

Sišu, sišu

Umornu toplu krv

A njih peče, neizdrživo peče

I boli do Boga

Gladne, žedne, izbodene

Izorat će njivu

Bičem pretvoriti u zob

Trudna kobila će imati što jesti

Dok će moja mama rađati mene

Dragica Reinholz

VOLIM KRV SAMO DOK JE ŽIVA

Zavodljivo crvena bila je još živa
Dok je iznenađena slobodom
Tražila tamu crvene kuće
U kojoj su barijere labave

Pripreme u predvorju
Odvajaju bijele od crvenih
Pretvarajući ih u biološki otpad
Bez dostojanstvene razgradnje u
Sigurnom grobu

Volim krv samo dok je živa
Jer odbijam vjerovati u nasilno iščekivanje
Potpunog stišavanja nemira
Ispod nevidljive intenzivne promjenjivosti
Dok crvene premekane jagode bez
Zaštitne opne
Beru ruke hodajućeg ega
Hraneći samo svoju koštanu srž
Da im željezo u uperenoj cijevi
Ne zahrđa.

Ljubica Perović Katić

NAJDRAŽA MOJA

Koliko puta sam izašla iz tvoje kuće onako, žureći,
nisam imala vremena ni da popijem kavu s tobom.
Koliko puta sam na brzinu svratila samo da te vidim,
a nikad ti nisam rekla koliko te volim.
Nisam imala vremena ni za to.

Znala si me ispratiti, onako tužno, sa sjetom u očima,
a ja sam u sebi osjećala grižnju savjesti:
„Zašto nikad nisam imala vremena za tebe?”
Znala si me dok sam silazila niz stepenice vratiti,
da mi nešto kažeš, jer si zaboravila.

Vraćala sam se, iako sam se ponekad ljutila zašto me vraćaš,
a ti se nisi mogla sjetiti što si mi htjela reći.
„Nema veze,” rekla bih, „sjetit ćeš se drugi put.”
Razdirala je moje grudi neka krivica,
neka muka neobjašnjiva.

Zašto uvijek žurim?
Zašto ti više pažnje ne poklanjam?
Zašto nikad nemam vremena za tebe?

A ti, ti si uvijek imala vremena za mene,
za moje potrebe, iako si često bila umorna,
možda i bolesna, ali nisi pokazala.
A ja to nisam prepoznavala.

Mislila sam, najdraža moja, da ćeš trajati vječno,
da se tebi ne može ništa dogoditi.
Kako život zna prevariti!

Ne idem odavno u tvoju kuću,
jer znam da me tvoje ruke neće zagrliti,
tvoj mio glas dočekati,
fali mi ono tvoje:
„Vrati se da ti nešto kažem, zaboravila sam ti reći. ”
Eh, kako bih se sada vraćala,
po stotinu puta samo da te mogu zagrliti i reći oprost.

Sada imam dovoljno vremena.
Sada bih ti napravila najljepšu oazu mira,
onako, uz kavu, da pričamo dugo, dugo..
Sada... sada je kasno za sve,
samo ostaje žal za tobom i kajanje.

Mirjana Mikulec

IZUMRLI

Betonski divovi ljušte se u prašinu.
Tvrđi, a lomni,
nezgrapni i sivi,
izumiru, tonu u muljevitu ravnicu.
Grčevito klizim autocestom,
kao da ulazim u močvaru,
divlju i privlačnu,
na čijem me kraju čeka bijela kuća,
pometena i uređena.
Jednom je dječak ovdje živio,
sada stanuje tuga.
Otvorenu klijetku bojim se dodirnuti,
(siromaštvo nas posramljuje),
a samo bih je trebala prisloniti uza svoju.

Mirjana Mikulec

BANGLADEŠ

Ljetnim užarenim podnevima
gledam u zamračenoj sobi
pokretne slike iz udaljenih krajeva
o putovanjima na kojima se dobro jede,
o hologramima usred pustinje,
naseljenim živim zloslutnim lutkama,
o Bangladešu gdje more otima ljude.
Svakodnevno rađa se hiljade lijepe tamnopute djece,
svakodnevno ih hiljade voda odnese.
Gledam u pokretne slike,
zadivljena umijećem koje
toliko beskorisnih stvari može napraviti,
a tako malo toga promijeniti!

Gabi Rotim

PRAVDA PAKLA

Ubilačka mržnja uzme mi vid sada, učinit ću sve dobro, samo kada, kada? Oj, nimfe, gospo, dajte mi prilike! Njen grijeh ići će, nema tu izlike.

Sve smisla ima, a tebe čekat će Đavo. Što varaš i kradeš, okrutna kano? Znam svoju sudbinu, čas je svanuo. Odškrinu se vrata. Zbogom, babo!

Klevetu prostački zazivah ti, bije dok se krv u usta tvoja slijeva. Ime Boga tvoj zloduh reć' ne smije. A moj duh pak počne da se mijenja.

Pa što uradih? Van pameti sam, lud! Čitav moj život je bio uzalud. Jedan izlaz vidim sada. Kakva milina! Čekaj i mene, Đavle! I odjednom... tišina.

Irina Vidiček-Ljubojević

KAD UVENEM

Kad uvenem
Spali moje golo tijelo
I zakopaj ga
Pod ovu crnu i mračnu zemlju

Kad uvenem
Suzu nemoj pustiti
Potok svoj nemoj mi podariti
Samo suha krnja zemlja

Kad uvenem
Blijedi pogled krasi moje oči
Dok polagano tonem
U život vječni

Kad uvenem
Dopusti mi da budem sretna
Zauvijek

Roko Karaman

ČITATELJU

Kažu piši jednostavno
Da te bolje razumiju
A ja se pitam tko su ti
Koji mene uopće čitaju

Tko je to jednostavan
I tko život jednostavnim shvaća
U pjesništvu ne zadire do iskona
Takvi mojim stihovima nisu braća

Tko sudi mojim riječima
I gleda na njih u čudu
Ne promišlja o mojim motivima
Već je neodvojiv svome sudu
Ujedno se utapa u pitanjima
I manjkavome lažnom trudu:
Tobožnjem trudu da razumije
Što njemu je sljepoća
A tumačenje proizlazi uvijek
Razumijevanjem tuđih teškoća

Tim više pronađeš li u mojoj riječi svoj lik
Dajem ti pjesmu, tebi, tvojoj duši
Tvoja je, i dijeli s njom zajednički nam krik

To blagodat je stihova
Zajednički osvojenih visova
Osvijestiti ih u jedinstvu,
U moje pjesme, gostoprimstvu

Ta ja te ne tražim da odeš
Ni nakon tri cijela dana
Budi gost mojim riječima
Izaberi samo stih, da ti bude brana
Pokrij se jednim slogom
Da duši ne bude, na postelji pjesme, nijedna hladna strana
I ne brini, ove mjedne riječi ne propuštaju
Stoga nema štete omakne li suza tvoja slana

Ušuškaj se i osjeti spokoj
Sviraj kako ti je drago
Pjevat ću ti dovijeka u idili noćnoj
Dok ne utoneš u smiraj i ne osjetiš nutrine blago

Marija Dukić

LOVOSTAJ

nećeš valjda plakat za pason – pita njegov

stari: umirovljeni branitelj

stari: ratnik u miru

stari: rat u mirovanju

nećeš plakat za pason, bogtejeba – konstatira stari

dok sin u naručju njiše psa ljubeći mu bijelu krznenu zvijezdu čela

(starog su ptičara izdale brze šape i oči sokolove)

sin odlaze cvilećeg ptičara na zadnji sic nježno (kao dijete)

okreće se ocu – kojem je nekad bio dijete – nekad – sve do jutros

i kaže mu jasno, umorno i glasno – *prekini*

bez bijesa i prijetnje, umorno (kao djetetu)

kaže sin ocu kao otac djetetu – *prekini*

stari sazna prenaglo da je mali od njega – veći

da je od svog starog – mlađi

da je sin od oca – jači?

i sve bi stari mogao, i sve bi on to znao, i sve bi on to u red doveo

ako sam moga njih pedest i tri na Velebitu u red dotrat, i tebe ću ovoga mi Boga Isusa

sve bi on to u red doveo da sin nije od njega – blaži

blag kako on još nije naučio biti

blagost se izljuje iz njegovih modrih mladih očiju kao Božji blagoslov
na livadu smrti zelenu od djeteline

sin u svojoj sobi, momačkoj, misli da ću leći na zgužvanu postelju
(ruke prljave od zemlje, rukavi bijele majice krvavi travom, modre
oči mokre)

nažalost, prenježna sam i ne trpim buku tihog muškog plača,
užasnog plača! taj plač je užasan! – on ne plače, on cvili kao pas
njegov sin cvili i ruke su mu prljave
sinov je zvuk najtiša tuga na svijetu dok ne odškrinem obrazom vrata
očeva

nekad je bio Otac s velikim O
sad se njegovo o smanjilo na njegove iznenađene usne

sjedam mu na krevet, on briše oči bicepsom i podlakticom
je volija tog pasa, stvarno je bija dobar pas,
pravi pas! nego su ga oni razmazili
(otac je zadnja solidna generacija: plešu na pirevima, ne plaču pred
ženama, ne nose tute,
ne idu po psihijatrima, ne kasne, govore *rendes* i *frajer*, slušaju Dugme)
oprostite vaš sin cvili
a ja hoću tišinu

već rekoh: generacija što ne plače, ali mu brišem ideju suza kosom
zašto vam je krevet tako zategnut? – pitam dok diram okomit rub svje-
že bijele plahte
radna navika – kaže dok mi svija gnijezdo od jastuka i Vuteks deke –
oćeš još kušina?
oću ovaj – kažem drsko i ljupko naslanjam hladan obraz na njegovo
vruće srce
(ako je prokucalo i kroz Pakrac i kroz Bagram, i kroz noćas će)

sin spava. sin ne cvili. tišina.

njegov me otac ljubi u kosu isprva nevino: *Gospe moja, kolika ti je kosa* – kaže dok je miluje – *metar?*

poljubi me i ulovit ću ti pet šljuka – kažem najbezobraznije što mogu (takvom muškarcu)

ne smiš do prvi trećeg i nisam ti reka da mi smiš reć ti – prošapće mi promuklo u usta

omatajući pažljivo pola metra moje kose oko svoje šake

nikad toliko nježnosti zakopanih nisam našla ni u čijem srcu osim svojega:

bojim se jer znam koliko stane i mržnje i mraka i zla

ja spavam. on čuva. tišina.

nikad manjeg humka na livadi: djetelina vješto pokošena, pa raskidana britvom lopate

otac je grob kopao jer sin nije mogao

nikad više tuge u dvojici velikih, jakih ljudi koji nikad neće u lov skupa otac je pucao da bi sin mogao ne morati

(tražit će opet pušku, ali puške biti neće:

bit će na mojim uspravnim plećima u polju kad šljuke zašuškaju)

sami su jer više nitko nikome nije otac: sad su dvije gladne vučje gubi-ce u snijegu nepovjerljive

(čekaju pušku)

tko da u špilji bez žene bude otac i gospodar?

ja: ni majka, ni gospodarica, iskradam se loviti meke ptice koje ćemo jesti, bježim kvarno

prije nego nekoć-otac ne pljune prezirno *ona zna lovit bez pasa a ti znaš kurac*

prije nego nekoć-sin – cvileći tuleći režeći – sazna moje noćište po vlasima i mirisu

prije nego nekoć-sin ne poleti na nekoć-oca
ne znajući da je najjači
onaj koji obilazi najviše grobova i plače samo sam pred službenim
oružjem u svojoj sobi
i tako dvadeset godina kuburi

letim prije nego polete šake kao zubi
na oca
na sina
ja sam samo žena – ja nisam ništa kriva

Valentina Čamber

?

Želja za slobodom raste i jača
Korijenje je duboko u zemlji
Konstantni eskapizam hrani iluzije
Iluzije slobode

Kako si slobodan, ako si sam sebe zarobio?
Kako pobjeći, ako loviš samog sebe?
Kako se sakriti, kad ti je sve ispred očiju?
Obzor je nemoguće dotaknuti

Od čega se sakriti? Od koga?
Bježiš u kutke fantazije. Onkraj izmišljenoga.
Misliš da su ti to utočišta
Koga zavaravaš?

Sve je to laž, i sve si izmislila
Zar ne shvaćaš?
Umjetnost te čini jačom, ali ti laže
Ona ti nije prijateljica

Ne znaš više koju ulogu igraš u ovoj komediji
Jesi li marioneta, zlikovac ili junak?

Jadan li je onaj tko gospodari sobom
I sebi robuje
Niti je dobar gospodar,
niti je dobar rob

Valentina Čamber

LOKOT JE POSTAVLJEN NA IZLAZU

Zapletena u vlastitoj mreži
Nespretno izgovorenih riječi
Pogrešnih odluka i krivih pogleda
Magla se vješto igra koncima
Pisala sam slova po spomeniku
Držala sam lopatu
Ali nisam dirala zemlju

Utjeha je u vječnom bježanju
Spas je u uspješnom bijegu

Hana Perinić

ŠIBICA

Svi smo samo djeca što boje se mraka
u strahu od smrti i nedostatku zraka
i boli u srcu i s osmijehom na licu
u potrazi za krajem palimo šibicu
a djevojčica vodi do kanistra benzina
u krugu od mesa i prolivenog vina
kipovi su živi i plešu u daljini
a čudne nas utvare zovu u divljini
igraju se sjene na našoj mekoj koži
„da upalimo iskru?” djevojčica predloži
da proguta nas bljesak i padnemo u tamu
i da tišina pojede u glavi galamu
da vječna nam je zemlja u naftnom prasku
i da izgorimo skroz u ljudskom zalasku
a na zemlji će procvjetati jorgovani i ruže
i svjetlost će u lišću lelujsati duže
i ptice će se vratiti u izgubljena gnijezda
a sateliti će izgubiti bitku protiv zvijezda
čovjekovo ime bit će samo šapat
savez drugog doba životinje će sklapat
naše će krune biti dvoglave zmije
nema nas i nije nas bilo ni prije
a u spaljenom pijesku djevojčica se smije.

Ljiljana Jerončić

ŽIVJETI I UMRIJETI

Ne ustaj čovječe
zorom ranom
ostani sa mnom
ne budi čovječe
usnule ptice
ostani sa mnom
ne gubi svoju snagu
ne boj se lažne priče
ni zla nečovjeka
jer, On te čuva i pazi
ne gubi svoju snagu
čuvaj svoju čistu savjest
ne daj svoju dušu blagu
naš život
je naša čista ljubav
nesalomljiva i snažna
umrijet se mora
privilegija je to čovječe
sveta
nesalomljiva
čista
ne gubi svoju snagu

ostani sa mnom
i...bez obzira što se dogodi
živjeti ne može svatko
umrijeti ne može svatko
jer umrijeti nije lako
i zato, pogledaj u nebo
primi sveti sakrament
čuvaj svoju snagu
u slavu boga
jer ovo je tvoje vrijeme
čovječe
živjeti i umrijeti...

Mladen Klarić

10 DO 5

Potok šapće tvoje ime
U gradskom parku pred zatvaranje
Nagnut nad njime gledam pola slike,
Pola slike slomljene

Napukli odraz u potoku
Uzalud traži drago lice
Vjetar se igra na proplanku
I nosi miris tvoje kose

U travi kao da je ostao trag
Na onaj dan meni drag
Oko mene opet čuju se
Usne što šapću iluzije

U gradskom parku 10 do 5
Opet cvatu magnolije,
Ionako dalje ide svijet
I smiješan i tužan bez tebe

Uvijek je ljeto, uvijek je mir
U mom životu od 10 do 5
Nekad me plavi posjeti leptir
Kao da stiže od tebe

Sutra od jutra nova varanja
Samoga sebe da nebo će čuti
U gradskom parku do zatvaranja
I smiješnom i tužnom bez tebe

Mladen Klarić

LICE

U maloj sobi suterena
Crne fleke pobjeđuju boju
Blijedu kao njeno lice što čeka
Da udahne još jednom ljubav moju

Iz polumraka čuje se plač
Spomen na jedno tiho „da”
Izrečeno prebrzo i u vjeri
Da uz nju zauvijek ostat ću ja

Kao da netko upravlja njome
Tijelo se njeno bez snage diže,
Uzima nasljeđe tvoje i moje,
Privija ga svojim grudima bliže

U dugom poljupcu ljubavi kratke
Te godine zima bila je hladna
Tople trenutke do prve zore
Petrošila su srca ljubavi gladna

Nedavno tek za njih sam čuo
I korak moj dvoumi se
Dok pita srce nije li kasno
Da opet čvrsto zagrlim je

Pred vratima stojim i slušam plač
Spomen na jedno tiho „da”,
Spomen na laži i obećanja
Koja pred nju sam prosuo ja

Kao da netko upravlja njima
Ruke moje od toga trena
Zauvijek čvrsto grle njih dvoje
U maloj sobi suterena

Melita Ušljebrka

PJESMA NA SLOVO P

Prosipam prašinu po papiru
Pravilno podcrtavajući padeže
Plaho ponirem prema pridjevima
Potom prema priložima
Paušalno proizvodeći produkt pjesničkog pamfleta
Pamtljiv, preintenzivan, poetičan
Padam prema posljednjem prašnjavom prilogu
Prebirući putem preostale polupoznate poetske putešestvije
Priznajući potrebu preuveličavanja pjesničkog pragmatizma
Prkosno povičem – pjesmo, potekni, putuj papirom, pradavnim perga-
mentom posljednjeg pjesnika!

Gabrijel Barišić

DALEKO SMO, BRAĆO

Laži i obećanja
pjevao je čovjek s iskustvom
koje mu nije pomoglo u ljubavi
I ubio se

Koliko vas je bilo
koji ste izgorjeli
i pamtim samo nešto kao:
„Hvala, i laku noć!”

Ima li razlike
između tragedija koje veličamo
i malih anonimnih smrti
bogatih potomstvom?

Može li te učiniti zadovoljnim
samo ako si razotkrio neko stanje stvari?
Ima li što ljudskije od utjerivanja pravde?
Ima li što dalje od Boga?

Evica Kraljić

JUTRO

Ubrani osmijeh
jutra
na licu sja
Ne dijelimo više
stope dana
Svako korača
svojim putem
nejasnih misli
Zaogrnuti
bremenom života
magla nas
guta

Evica Kraljić

U POLJIMA SUNCOKRETA

Gdje je onaj
široki osmijeh
u kojem se
ravnica razlila?
Gdje su ruke vjetra
što si ih u njedra
sakrio?
Gdje smo mi
u ovome danu,
zar smo se izgubili
u poljima suncokreta?
Samo su kiše ostale
koje i sada
za nama
jecađu

Nora Sinovčić

FOUNTAIN OF WISHES

We stand around the town fountain
a joint, a cigarette and a drink
Pouring more water in with every wish.
Some say it aloud, some whisper,
some hold on to it like a piece of memorabilia.
Each one seems disconnected,
personal and unique.
At the core it's all the same —
the same longing for a new start,
complete disappearance.

A few decades back, that moment felt insignificant.
Now you can barely recall their habits,
or the way each of them spoke or moved,
but you remember their wishes.
And you remember drops reflecting light;
you think to yourself, where did all the time go?
Why are we so distant?
You know the reasons and you know it's for the best,
but a small part of you wants to go back to that fountain
and wish for anything else.

Nora Sinovčić

ON REPEAT

Jump, twist
music plays in one ear.
Slow motion coming down;
crash and bounce,
up again.

Higher with every jump,
stars closer than ever.
Like looking in a mirror,
seeing divinity,
almost touching palms.
So close, but never quite enough.

Constant whiplash;
rising high, sinking deeper,
nearly touching ground.
Back aches from so much effort.
We might never collide.

Sandra Halt-Ćuže

THE STATUE

Him:

I made you
I sold you
I had you
I told you
I went for you
I saw you
You melted slowly
I froze you

Her:

You made me not
You sold yourself
You had what you thought
Not given is not had
Your words unspoke me
Yes, for the kill you came
Being seen by you
Has only made me redeem
My passion, my worth, my game

PROZA/PROSE

Alen Lisek

KČBR. 317/23

„Gospodine Ilko, čuo sam da me vi možete uputiti do katastarske čestice broj 317 kroz 23.”

Stari Ilko pocucla nekoliko dimova iz lule, namršti čupave obrve, pa odvrat:

„Zašto te zanima ta čestica, mladiću?”

„Čuo sam da ima... pa, magične moći.”

„Magične moći, jel?” nasmije se Ilko, a Artur nije bio siguran da li je podrugljiv „Odakle ti to, sinko?”

„Naišao sam na internetu.” Artur si je u prstima vrtio hinduistički simbol koji mu je visio oko vrata: „Onda, je li to istina?”

„Internet, Internet...”, vrtio je Ilko glavom, „Na tom se internetu može naći baš svega, većinom čiste gluposti. Zar misliš da je to istina? Kako bi jedna katastarska čestica mogla imati magične moći?”

„Ne znam. Ali zato sam došao ovdje, da saznam”, nepokolebljivo će Artur.

„Dobro, mladiću, cijenim tvoj trud. Potegnuo si izdaleka, iz grada jel? I što sad? Što ako i je to sve istina, to što si pročitao na tom tvom internetu?” Ilko mu je škiljio u oči kao da mu želi iščitati dušu.

„Znatiželja, gospodine Ilko. Moram znati postoje li čuda. Bez čuda život je samo skup algoritama koji nas ne vode nikamo. Samo u propast.”

„Algoritama?“ Ilko strusi rakijicu u grlo „Vrlo si rječit, momče, ja ni ne znam što ti ta riječ znači. Inače, nisam ljubitelj grada niti njegovih žitelja. Mislim da su oholi, lijeni, razmaženi. Ali ti... kako si ono rekao?“

„Artur, Artur Gašparović.“

„Ali ti, Arture Gašparoviću, činiš mi se u redu. Činiš se kao kvalitetan momak. Dobro je vjerovati u čuda, da. Ipak...“, kucne kvrgavim člancima o stol: „Bojim se da te ja ne mogu dovesti do tvog cilja.“

Artur se promeškolji i puhne zrak kroz nos. Putovao je četiri sata do ove zabiti. Satima je lutao i raspitivao se po Mrškovcima i okolnim selima, a nije postigao ništa.

„Ali, mogla bi te odvesti moja nećaka Mušmula. Sad ću ja nju pozvat, pa te dođe pokupit. Hoćeš još jedno pivo dok čekaš? Mico, daj momku pivo!“

* * *

„Zdrav mi budi, gradski dečko!“ otvorila su se vrata zelenog traktora.

„I ti isto, seoska djevojko!“ odvrati Artur zubatoj, žgoljavoj djevojci.

„Ajde! Šta čekaš?“ mahala je djevojka: „Nije valjd' da se stidiš?“

Biti će Arturu to prva vožnja traktorom. Ali za njega, koji se smatrao istinskim avanturistom, to je dobra stvar.

„Ti si Mušmula?“

„Mušmula?“ iskesila je konjske zube: „Tako me zove taj stari prdonja. Zovem se Daliborka. A ti?“ Skenira ga nekoliko puta od tjemena do džonova: „Kakva je to fora s kosom?“

„To se zove *dreadlocksi*. A ja sam Artur.” Uhvati se za ručku jer je Daliborka agresivno stisnula gas: „Znači, ti ćeš me odvesti do katastarske čestice 317 kroz 23?”

„Jašta, građaninu Arture, jašta! A tetovaže? I kakva je to odjeća? Čudan si, čudače. Jesu svi iz grada takvi?”

„Nisu”, Artur uzvratí skeniranje. Primijeti da ima brčiće i nekoliko zagojenih akni, prljavu majicu s pokidanom slikom klasja, staru trenirku i blatnjave gumene čizme. „To ti je *psytrance* imidž. Jesi li čula za *psytrance*?”

„*Saj trens*? Koji je to vrág?” Daliborka usputno trubne i mahne smežuranoj bakici koja je naslonjena o štap sjedila uz cestu: „Eee, baba Mila!”

„To ti je ponajprije vrsta elektroničke glazbe, ali i supkultura, životna filozofija. Povezuje nas ljubav prema mistici života i prirode.”

„Glazba? Ja ti znam samo za Zdenka Prskalicu. Jesi čuo za Zdenka Prskalicu? Iz Pačkova? Svira harmoniku i pjeva. Taj čovjek ima grlo od meda, kažem ti.”

„Žao mi je, nisam čuo za njega.” Proučavao je beskrajna preorana polja nadajući se da će vidjeti nekakav znak da je u blizini čudo. „Daliborka, možeš li mi reći što o čestici 317? Jesi li ti bila tamo?”

„Bila sam blizu, ali nikada dovoljno. No, znam nekoliko ljudi koji su otišli.”

„I? Što im se dogodilo? Što su rekli?”

„A nije fora ako ti kažem. Vidjet ćeš uskoro sam. Strpljenje je vrлина, građaninu Arture.”

„Da, znam. Možeš li mi bar reći jesmo li blizu?”

„Jesi za pljugu?” Daliborka zapali duhan koji je smrdio na svinjsko govno, pa pruži i njemu jednu loše smotanu cigaretu.

„Je, zašto ne?“ slegne Artur ramenima, pa natakne cigaru između usana.

Daliborka mu zapali. On povuče dim i zakašlje se kao da je udahnuo prdež.

„Gradski dečki...“, zavrti Daliborka glavom.

* * *

Arturova lanena košulja i dimije bijahu namočene znojem, a ispod debelih pletenica kuhao mu je mozak. Daliborka mu je rekla da samo hoda ravno. Nije mu znala reći koliko točno treba. Možda kilometar-dva, nagađala je. A on hoda sigurno već sat vremena. Nigdje hlada, nigdje drveta, nigdje čovjeka. Samo gola, preorana zemlja. Voda u termosici već mu se ugrijala, a stopala u sandalama bila su puna bolnih žuljeva.

Što ako su ga nasamarili? Što ako mu se ti seljaci sada smiju? *Glu-pi dečko iz grada, povjerovao u neku glupost što je pročitao na nekom glupom forumu.* Mučile su njega takve misli više od žegare i umora. Koliko će još hodati dok ne shvati da je naivčina? Je li sada vrijeme da se okrene i pođe nazad? Ili da nastavi još par koraka? Što ako je blizu?

„Što tražiš?“

Artur je bio iskusni psihonaut i dobro znao što su halucinacije a što stvarnost. Konzumirao je on, naime, mnogo puta gljive Učiteljice. Imao je faze kada bi pušio kanabis na dnevnoj bazi, *dropao* je *acid*. Pa čak je nekoliko puta probao i egzotične stvari, kao što su *peyote* i *ayahuasca*! I bile tada halucinacije slušne ili vizualne, s vremenom i iskustvom postale su mu lake za raskrinkati. Ovladao je njima jer su ipak one bile samo produkt njegove podsvijesti.

No, ovaj put bilo je drugačije. Artur je iza leđa čuo pjevni ženski glas, stvaran kao i kamene grude po kojima je satima hodao.

„Jesi li se izgubio, Arture?”

„Tko si ti?” Artur se osvrtao. „Odakle si došla?”

„Što tražiš?” ponovi predivna djevojka.

„Ti... ti si stvarna?”

„Naravno!” nasmije se djevojka. „Moraš mi odgovoriti, Arture. Što tražiš?”

„Da, oprosti. Ovaj... tražim katastarsku česticu 317 kroz 23. Znaš li išta o tome?”

„Na pravom si mjestu”, spokojno će djevojka. „Što tražiš ovdje?”

„Što tražim...? Tražim... čudo. Oprosti, kako se ti zoveš?”

„A što smatraš čudom, Arture Gašparoviću?” približavala mu se laganim, gotovo neprimjetnim koracima.

„To je dobro pitanje“, mahao je i kimao glavom u želji da dozna ime ljepotice.

„Doista jest. Onda ga odgovori, Arture”, odvrati s izazovnim smiješkom.

„Okej...”, nasmijao se i nekoliko puta kimnuo: „Čudo je za mene pojava ili događaj koji odstupa od društva nam nametnutih algoritama ponašanja i obrazaca razmišljanja.”

„Znači, Arture, došao si ovamo u potrazi za čudom?” polagano mu je ulazila u osobni prostor.

„Tako je, prelijepa djevojko.“ Udahnuo je duboko kroz nos jer je ona mirisala kao *patchouli* na proljetnom povjetarcu.

„Onda klekni, Arture Gašparoviću, jer ćeš upravo svjedočiti čudu.“

Zatvori oči, rekla mi je tada a ja sam je poslušao. Osjetio sam tada kako me dotaknula mekim prstima na čelo. I onda je uslijedio najljepši i vjerojatno najvažniji trenutak moga života. Lansiran sam u svemir. Letio sam pokraj planeta, Sunca i galaksija. Istražio sam tamnu materiju, subatomske svijet. Prolazio sam kroz crne rupe. Onda se stvarnost počela rastapati i ukazao mi se golemi kristal. Reflektirao je sve moje živote, bivše i buduće, moje *ja* u drugim univerzumima, sve što sam mogao biti. Sve mogućnosti, sve što bi se dogodilo da su moje odluke bile drugačije. Da se u drugom razredu nisam ošišao, da nisam prekinuo sa Sanjom, da mi se roditelji nisu rastali...

Kada sam otvorio oči, ona je još bila tamo. Ustao sam i zagrlio je. Suze su mi tekle niz obraze. *Hvala ti, hvala ti*, govorio sam joj. Napokon sam se osjećao cjelovitim. Kao da sam ispunio neku rupu koja je od rođenja bila u meni, a nisam je ni bio svjestan. Moja depresija, nemir, anksioznost... nestali su. Sada u meni stanuju sreća, mir i ljubav.

„Zanimljivo, mladiću“, Ilko se smješкао cucajući lulu: „Drago mi je da ti se svidjelo. Znao sam da ćeš uspjeti.“

„Eee, građaninu Arture...“, Daliborka je zavrtjela glavom nakon što je gotovo eksirala pivo: „A 'naš šta mi je Mrđa pričo, šta se njemu dogodilo? Isto je vidio tu djevojku. Rekla mu isto klekni, zatvori oči, dotakla ga tako na čelo... A kad je otvorio oči, ono pred njim sjajni novi đondir iz 6M serije. Evo, ima ga još! Na kraju sela mu je parkiran u dvorištu. Ima čoeck najbolji traktor u selu.“

A baba Mariška, ima već više godina kako je ona pronašla katastarsku česticu 317 kroz 23. Kada ju je ova pitala kakvo čudo, ova joj kaže sto hiljada maraka. Otvori baba oči kada ono sto hiljada maraka u kešu, na zemlji, njoj pred koljenima! I tako baba, dobra žena kakva

je, da ti ona pare sinu Fabijanu. A ovaj ode s parama u grad, potroši sve na kocku, kurve i alkohol. Htjela je baba opet ić, ali nije izdržala. Vidio si koliko treba hodat.”

„Ja sam dobio ono što sam htio“, Artur se zadovoljno nasmijao, pa ustane s namjerom da pođe kući: „Hvala vam!”

„Vidiš, sinko”, Ilko skine šešir da si počeska tjeme: „Život nije samo skup algoritama koji nas vode u propast. Mi u Mrškovcima to dobro znamo. Život je lijep, pun čuda, ugodnih iznenađenja. Treba samo moći to uočiti. Bilo mi je drago, Arture Gašparoviću. A kada se uželiš, uvijek si dobrodošao u Mrškovce!”

Lucija Bulić

GORČINA MORA

Osjećaj spokoja, u trenutku kada je shvatio da neće uspjeti doći do površine, bio je iznenađujući. Očekivano bi bilo da se zadnjim atomima snage bori da dođe do zraka. Ali Frane to nije učinio. Nedostajalo je svega desetak metara. Mogao je vidjeti sunčevu svjetlost koja se probijala kroz vodu. Još jedan mjehurić zraka probio se kroz njegove usnice i krenuo na put prema površini za koji Frane nije imao snage.

Najednom, začuo je glas: „Frane moj!“

Ženski glas. Predivan. Još ljepši zbog toga što izgovara njegovo ime.

„Molim te, dođi mi!“

Tako lepršav. Tako svilen i nježan. Ali blijedio je.

Vidio je ženu kroz maglu. Nosila je uske traperice visoka struka i usku majicu preko koje joj je duga kosa padala niz leđa. Vidio ju je kako trči ulicama Dioklecijanove palače dok njezina preplanula koža sjaji na ljetnome suncu.

„Mare! Čekaj!“

Ali udaljavala se. Iz nekog je razloga on zaostajao i ona je trčala brže od njega.

Bio se već potpuno opustio i shvatio da se ruka kojom je malo-prije držao voljenu Maru sada udaljava od onih zraka sunca i polako tone. Pokuša okrenuti glavu u nadi da će ugledati nešto. Nekakav znak spasa. Sjenu plovila ili siluetu osobe. Bilo što. Ali nije bilo ničega. Još

jedan mjehurić zraka klizne prema površini, a zlatna ogrlica, koju je omotao oko nekoliko prstiju, počela je kliziti.

* * *

„Zaista je predivna.“

Zastala je na dovratku sobe dok je čitala još jednu u nizu pjesama koje će njezin muž uvrstiti u svoju zbirku.

„Razumiješ li ti poantu toga uopće?“

Mare digne pogled. „Ne... Ali zaista zvuči prelijepo.“

Frane šaljivo frkne nosom i uzme papir. Vrativši se za radni stol, objasni:

„Pjesma je ustvari tragična. Govori o tome kako ljudi danas više ne shvaćaju osnovne vrijednosti u životu poput radosti, plemenitosti, ljubavi...“

„Slušaj, uvijek ima iznimaka“, priđe mu i nježno mu utisne poljubac u obraz.

Uputi se u kuhinju dok haljina s cvjetnim uzorcima pleše kako ona hoda.

Ima li? pomisli Frane.

Vjenčanje je bilo predivno. Ne previše raskošno. Točno onako kako su oboje htjeli. A njezin je Frane bio zgodniji nego ikad. Njegova visoka figura dolazila je do izražaja u odijelu skrojenom po mjeri, a lice mu je krasio šarmantan osmijeh. Nisu skidali pogled jedno s drugoga dok je prilazila oltaru, u pratnji svoga oca, u splitskoj crkvi sv. Dominika. I nakon što su izrekli sudbonosno *da*, sve je bilo kao u raju. Kao vjenčani dar poklonio joj je pristojnu, a opet zapanjujuće lijepu zlatnu ogrlicu s privjeskom školjke. Obožavala je more. Putovali

su, kupili kuću, dobro zarađivali. Frane je usto pisao poeziju, a ona je obožavala eksperimentirati u kuhinji.

Nevolje su počele onoga dana kada je Mare otišla na Pazar. Kupivši pune vrećice namirnica i veselo koračajući gradom do stana, ugledala je visoka muškarca iznimno razvijenih leđnih mišića. Nekoliko je sekundi ostala zatečena pojavom, što je bilo dovoljno da on okrene glavu i uhvati njezin pogled. Nasmiješio se. I onda je naglo krenuo prema njoj dok ga je ona začarano gledala. Zaustavio ju je upravo na korak od pješačkog prijelaza preko kojega su automobili jurili, kao što to i inače biva u ovome gradu.

„Pripazite kuda idete, gospođo!“ progovori dubokim glasom. „Vidite da ljudi voze kao manijaci ovdje.“

„U pravu ste, baš sam blesava!“ smela se Mare. „Znate, tako markantni ljudi poput vas ne bi trebali samo tako šetati po gradu i hvatati tuđe poglede. Mogli bismo smrtno nastradati“, našalila se. Oboje su se nasmijali. Još su kratko porazgovarali i Mare je na kraju otišla razmišljajući kako je moguće da netko može ostaviti tako snažan prvi dojam. Nije se sjećala da je Frane tako utjecao na nju kada su se tek upoznali.

A ipak se zaljubila u njega.

Prošlo je nekoliko dana. Igrom slučaja, Mare je opet naletjela na neznanca. Na Poljudu, u kafiću „Plava kava“.

„O, pa to ste opet vi!“ veselo joj je uzviknuo otpivši gutljaj bijele kave.

„I vi isto...“

Nakon što ju je pozvao na kavu, neprestano je razmišljala o tome je li trebala odbiti tu ponudu. Zvao se Marko. Majka mu je nadjenula to ime jer je rođen u ožujku i taj je mjesec bio posvećen bogu Marsu u rimskoj mitologiji. Uvijek je govorila kako će njezin sin stasati u nekoga veličanstvenog poput rimskoga boga. *Nije se prevarila*, pomisli Mare.

Napisao bi stih. Pa ga izbrisao. Pa opet. Nije imao inspiracije. Obujmio je glavu rukama. U mislima mu se neprestano javljala slika njegove žene s drugim muškarcem. Nije htio pomisliti na to da je ona-ko kako izgleda. Nije znao što napraviti kada se ona vrati kući. Hoće li je napasti? Hoće li je mirno upitati kao da je to banalna stvar? Ili će samo šutjeti i vidjeti hoće li ona išta spomenuti? Tijelo mu se počelo tresti koliko mu je misli vrvjelo po glavi. Ustao je odbacivši stolac i energično hodao po stanu dok nije čuo ulazna vrata. Stigla je.

„Hej!“ ležerno ga pozdravi.

„Hej“, jedva protisne.

„Kako si proveo jutro?“

„Ma bezveze. Kao i inače. Ti?“

„U gradu, ništa nova...“, reče ne gledajući ga u oči.

I to je sve.

Bio je sunčan dan. Puhao je vjetar. Na trenutke se pojačavao prelazeći u jugo. More je bilo nemirno. Divlje se sudaralo sa stijenama stvarajući zvukove loma. I u Frani se nešto prelamalo dok je koračao iza Mare slijedeći je šetnicom uz more. Njezin je hod djelovao... veselije. Poletnije. Sretnije. Što su dalje hodali, Frani je bivalo sve gore. Znao je kamo ide. Hodali su nekoliko desetaka minuta, zaobilazeći druge šetače, kada se Mari iz suprotnog smjera približio muškarac. Sve troje stali su na šetnici dok ih je od mora koje se lomilo odvajala visoka litica. Zagrlio ju je. Frane je to vidio poput usporene snimke. Činilo mu se da vidi svaku dlačicu koja se naježila na njezinim rukama od njegova dodira. A on je svoje ruke tako strastveno obavijao oko nje.

I gorčina je postala nepodnošljiva. Ispunila je svako Franino osjetilo.

„Hej, zašto je on ovdje?“ odjednom je začuo toga stranca kako pita.

Mare se iznenađeno okrenula. „Frane...“, zaustila je.

„Iznimke, ha?“ Nikad ga nije vidjela takvog. Usne su mu se razvukle u osmijeh tuge dok su mu na oči navirale suze.

„Žao mi je“, bilo je sve što je mogla reći.

„Gle, čovječe“ umiješao se Marko. „Ako te ne voli, ne voli te. Prihvati to!“

Uskoro su počeli povisivati svoje glasove. Svatko je nastojao objasniti svoje viđenje stvari, no svi su postali toliko nervozni da nitko nikoga više nije slušao. Počelo je i naguravanje. U zanosu bijesa, Marko je u jednom trenutku strgnuo zlatnu ogrlicu s Marina vrata. Frane posegne za ogrlicom koja je padala preko ruba. Prije no što je uspio osjetiti tanak lanac među prstima, izgubio je tlo pod nogama i pao s litice zajedno s ogrlicom prema uzburkanu, dubokom moru.

* * *

Ogrlica mu je uskoro iskliznula iz ruke. Vid, ionako mutan, počeo se dodatno magliti dok se nije sve zacrnjelo i dok nije vodu postupno osjetio u svim porama svoga tijela. Hladnu, morsku vodu, koja je već bila prodrła u njegova pluća, a sada mu je ispunila cijelo tijelo. Tonuo je dublje i dublje u zagrljaj mora. Posljednje sjećanje bilo je ono u kojem mu je Mare rekla: „Baka mi je uvijek govorila da moje ime na hebrejskom znači *gorčina mora*.“

To je bilo ono što mu je i priuštila. Gorak okus neiskrene ljubavi dok on sada polako i nečujno tone u moru.

Noa Devald

TEORIJA O ODNOSU PREMA ŽIVOM I NEŽIVOM NENADA PROVSKOG

Ja sam dugi niz godina bio miran čovjek. To je bilo lako za spaziti. Mnogi ljudi, čak i žene, okušali bi se u tome da zaustave moje suviše staložene epizode i pokušali unijeti nemir u moje dane. Kada bi mi se pričinilo da ti dani nešto praznije prolaze zbog njih, ja bih se okrenuo i zaključao u svoju sobu.

To mjesto činilo mi se kao vrijedno razgovora. Moje najveće pomisli znale su liptjeti kroz prozore moje sobe. Na njih bi se susjedna kuća žalila, jer toliko glasno razmišljanje njima uzrokuje brižnost i samilost nad njima samima. Nema te sile koju ne bi upotrijebili za zaštitu sebe samih. Činila mi se kao iskvarena. Ta njihova brižnost. Ja samome sebi nisam bio drag još od malih nogu. Premda sam i tada bio svjestan svojih mana, ondje bi me zatekle majčine utjehe koje su me zaustavljale u mislima prema kojima bih se mijenjao. Nju ne mogu za to kriviti. Mogao sam proturječiti. Na njezine ružne poštapalice znao sam čak uzviknuti. Na batine ponekad. Ali od petnaeste godine potpuno sam miran i radim što mi se kaže i naredi. Moj najdraži domaći, a tako i suvremeni, pjesnik ljude poput mene naziva budalastima. Ja bih mu se, čudom naravno, divio. Znao bih u svome radu izričito s namjerom pljuvati one manje budale nego sam znao biti ja. Ali, o svome radu nikada nisam pričao.

Ne bih znao voditi priču s čovjekom koji moje radove sprema u neki odjeljak u svojoj glavi te nekoliko trenutaka kasnije citira moja djela. Ja ne bih znao nositi se s time.

On bi rekao *Zdravo!*

Ja bih uzvratilo istim pozdravom. Nakon toga, on bi mogao reći kako ga moja *Teorija o odnosu prema živom i neživom* fascinira i kako sam genijalac, jer dijeliti ljude na žive i one koji to nisu smije samo hrabar čovjek koji u svojoj upornosti ne izigrava ludu. Tada bih na te komplimente pristao. Znam ja da moja *Teorija o odnosu prema živom i neživom* nije niti približno toliko nadobudna i poetička, ali ne bih ga uvlačio u čuđenje niti za miloga mi Boga. Pa neka me još pita da mu objašnjavam! Ako se ne složi, neka se krene derati na mene i mene više nema. Ja sam osuđen na izgnanstvo nakon toga. Ja sam mrtav čovjek. A on bi mislio da ja o tome ponešto i znam. O mrtvacima. Ali moja teorija nije o tome. Počastio bi me možda pićem i zahvalio se za moju pristojnost i ustrajnost u pozornom slušanju mogega čitatelja. Ja bih sjedio potpuno miran i kimao bih glavom uz pokoji blaži osmijeh na njegovu ljubopipljivu narav. Točnije, moj subesjednik i ja pripiti bismo nastavili priču o mojoj teoriji odnosa prema živom i neživom. Piće me ne bi sputalo u slaganju i ostao bih genijalac – prekrivena budala. Tada bih obožavani ja bio upoznat s poznanikom mogega subesjednika koji, kako bi on rekao, *zna i više o temama koje pišeš nego ja*. Pohvalio bih ga bez ponižavanja sebe. Ipak je on vjeran svome liku, ali ne bih mogao reći kako guši tuđe znanje.

Uz pokoji dašak provincijalnosti moj čitatelj dozvao bi svoga druga koji tek ulazi u kavanu i napokon ga upoznaje sa mnom. Odmah mu zna napomenuti kako sam upravo ja onaj koji je napisao njemu dragu teoriju – o odnosu prema živom i neživom. Čineći mu se kao ogoljeli puritanac, gledao bi me u čudu teškom objasniti. Moja moć pisanja (ovdje govorimo o Weberovu odnosu moći, molit ću) nije mu

se dojmila kao moguća hrabrost jednoga kukavnog čovjeka poput mene. On moju teoriju nije čitao. Niti jedan moj rad. Njegov prijatelj, moj čitatelj, više puta mu je pripovijedao o tome i, odveć mrsko, nagovarao ga na mijenjanje sebe samoga u smjeru upravo toga teksta. Ne bih mu tada godio. Ipak sam izazivao mnoge graje između njih dvojice. Ali moj tekst ne govori o tome.

Mahao bih glavom u onome smjeru koje njemu godi u datom trenu. Njegove riječi bile bi manje nego solilokviji koje držim u svojoj sobi. Čak manje od onih koje pišem. No, ni zapisane ne vrijede mnogo. Ja bih se na kritiziranje svoga teksta mogao složiti u onome trenu kada bi spomenuo kako u futuru prvom kod riječi *bit* ' apostrof ne treba stajati.

Ta me greška prati još od izdavanje te teorije. Ali to je greška lektora. Moje je da mislim i što bolje estetiziram ono što će netko poput moga subesjednika čitati.

Zavadili bi se njih dvojica. Jedan u protukorist, drugi u korist meni. Tada bi me čitatelj, istim začuđenim pogledom otprije, pogledao i pripitao zašto ja ne stanem u svoju obranu. Blijedo bih se neverbalno izrazio i ukrao mu svaku simpatiju prema sebi. Bio bih izbačen poput kakva psa iz te krčme. Pred tolikim ženama.

Bio bih osramoćen. Ja ne bih mogao slušati moje čitateljstvo.

Oni su *nesaslušljivi*.

Tada ne bih oklijevao razmišljajući o odlasku u drugu kavanu. Zastvorio bih se u sobu u kojoj sam odavno trebao usnuti. Kao što to po svakoj prilici radim, trebao sam otići u nju i ranije. Ali, ta bilo bi nekulturno ostaviti moga branitelja u nemilosti drugoga praznoglavca dok on brani mene samoga! Prije nego što bih ušao u zgradu, kupio bih svoje prve cigarete. Silom jačom od sebe samoga, mahom bih došao do trafike. Ta žena ondje prepoznala bi kako to jest moj prvi paket

cigareta. Upitao bih odakle grabi takve zaključke, a ona bi priznala kako šepRTLjav upit kao što je *Dajte mi jedne cigarete*, bez daljnjih zahtjeva o marki i vrsti cigareta, nije bio težak nagovještaj o mojoj amatersko-pušačkoj prirodi.

– *Zamolio bih vas da mi ponudite jedne.*

– *Ja sama ne pušim, ali moj muškarac dimi kao lud od ovih upravo najbliže vama* – odgovorila bi diplomatski.

– *Jesu li jake?*

– *Jesu.*

– *Dajte mi njih onda.*

Kao nezakonit, odjurio bih do svoga stana – sobe. Saznanjem kako nemam upaljača u stanu i nakon što sam na štednjaku zapalio pramen svoje nesređene kose, pojurio bih natrag do prodavačice.

– *Nisam kupio upaljač.*

– *Izvolite.*

– *Dajte mi dva.*

U stanu bih pošizio kada shvatim kako ne mogu pronaći jedan upaljač. Naime, na mojoj jakni stoji deset džepova i zaboravio bih u koji sam taj upaljač ostavio. Na dobro, drugi sam nosio u ruci. Nakon glasnog gušenja u jakom dimu i pokojem drugom pokušaju, stao bih gledati u sliku koju mi je na petnaesti rođendan poklonila majčina rođakinja s kojom više nismo toliko bliski. Tu sliku dotad ne bih zapazio. Dandanas moj se ratio zna uhvatiti kako dolazi do toga da pljuje tu sliku. Ali u agoniji koju bih tada osjećao shvatio bih bol te kukavičke rođakinje moje majke koja je svojim stidom bila odmaknuta od tako burne obitelji kao što je moja. Ja sam u vremenu kada su se obitelji sastajale bio isuviše mlad da bih spadao u njezino društvo. Ali nisam ni tada bio toliko miran. Obrušio bih na dernjavu.

Zapalio bih drugu cigaretu. Ova me jednako guši, ali privika na to čini ugođaj prezentnim i nastojim se oglušiti na molbu svoga tijela što traži da kašljem. Upuštam se u gomilu nježnih feminentnih pokreta kao razbarušeni pjesnik. Činim zglobove na rukama, iako romantično, slabima. Na samome kraju filtra, ocrtano je par crta krvi moje donje usne koju bih izgrizao, čineći moju kupovinu dobrim opisom prisile svoga diletantnog duha do društva. Crvena ružno stoji narančastom filtru i moj je pečalni uvid u istinu romantične slobode narušen. Zašto ne? Moja teorija o odnosu prema živom i neživom mogla bi odsada biti upravo to. Sloboda moga duha. Upravo ono što moj raniji subesjednik odgovara. Ali crvena krv ne ide na narančasti filter. Najveći mi se miljenici od slikara nisu dojmili takve pogrešne estetike. Snoviđenja i misli iskazivali su lijepo. Kako bi sada bilo da ja kao veliki mislilac svu svoju mudrost podijelim uz banalnu cigaretu? Cigareta narančastog filtra i dalje bi probadala svaku mogućnost veličine moga lika. Zašto mi to čine? Pa zar narančasta uz išta ide? Prave cigarete, kao što znamo, imaju bijeli filter i kao takav je najbolji. Barem među filtrima. Oderao bih stranicu svoga posljednjeg dnevnika, koji nije do zadnje ispunjen, i umotao ga u isti oblik one cigarete kako nas je učio kolega iz osnovne škole koju sam prije tolikih godina pohađao. U odjelu bi nastala zbrka oko narančastih bojica kojom bismo maštali filtre. U potpunosti mi ne bi bila jasna moja dječja fantazija. Tada sam bio mlad dječak obuzdan maštom i emocijama koje za takve prilike traži romantičan lik. Nikada on ne bi imao narančastu cigaretu.

S papirom svoga zadnjeg dnevnika omotanog u obliku cigarete u ruci, napokon bih započeo s razmišljanjem.

– *Tko sam ja...? Tko sam? Svojom ljubaznošću vođen, ja sam zaručnik svakoga tko je i za što maštovit, a ja takvoga znanja da im znam biti zanimljiv.* – zavezao bih kosu u niski rep.

– *Ja sam čovjek niskog rasta, ali mojim djelima planine se dižu. Ja sam čovjek velik i kao takav odmetnik sam početkom svoga znanja. Ja ne znam nikome prići. Oni me odbacuju, štete snagu i ne troše je da bi me razumjeli.* – raspustio bih kosu prekrivajući njome pola moga ekspresivnog lica.

Tada bi moje razmišljanje zasjenila vrata koja su do pola otvorena i strašno bi mi kidala živce: – *Ja ne mogu misliti ako su vrata moje sobe otvorena. Nisam tako naivan. Niti sit. Niti vitak. Niti banalan.*

Zatvarajući ih, nožem, koji mi je u sobi ostao guleći jabuku ranije u danu, ispisao bih tek nekoliko stihova omiljenih mi pjesnika. Silio bih znoj iz sebe i gušio se s namjerom ljepšega izgovora dok iste riječi upisujem. Pri početku zavijajući, pri kraju kidajući vrata noktima. Krvnički ih bodem. Cijepam riječi na komade. Izvrćem ih pa vraćam i sve to dobro prenosim na vrata. Bio bih pun nesvijesti gledajući ih. Tada sam spreman. Napokon, otišao bih do svoga razrušenog ormara i rastresao svaki kutak kako bih uspio naglasiti svoju mudrost. Košulju bih navukao labavo, slojevite hlače nategao prenamažno, remen ostavio visiti, šešir uglazbio s ostalim.

– *Nisam jedan od onih koji ostavljaju svoje misli u neizrecivim prijevodima noćne i usamljeničke tišine! Ja sam od onih što bi svatko pametan vidio na što mislim. Neka ga bolje – što osjećam! Osjećam snagu, ali bijes prema stvarnome. Ja sam onaj što zna tko je u iluziji alkohola i noćnih žena. Ja sam snažan, koliko pametan. A pametan, za to sam dobio velike komplimente, molit ću. Ja sam pametan, koliko sam snažan.*

Za put bih pošao van svoje sobe. Naćulio uha svih svojih sugrađana i, mirno čineći romantiku pijana govora, uzviknuo: – *Ja sam boem, dragi moji! Poklonite se svome boemu! Više ih ovdje nema, zar ne? Ako ih ima – neka nam DVOBOJ! Neka nam DVOBOJ! Ja sam boem, dragi moji! Gledajte kako sam šašav! Sasvim mlad! I lijep! I*

slobodan! Ja sam jedini čovjek koji može disati u vodi! Ja sam BOEM, dragi moji! HAHA!

Uletio bih brže od glasnoće toga urlika u sobu i sve zavjese povjешao oko stola. Stolice bih prevrnuo na svoje tijelo i udarao po njima kao udaraljka. Čitao bih naglas tekstove manje no što sam ja onda sebi. Razbio bih prozor. I drugi. I viknuo: – *Ja sam BOEM! Oj, ljudi!* – tako na drugome prozoru isto. Ne ostavljajući za sobom ništa čisto, ugasio bih svjetlo svoje kupaonice i ovlažio bih njezin svaki kutak tuširajući se izvan kade. Izašao bih gol nasred sobe i čitao.

– *Ja sam progнан! Ja sam osuđen na izgnanstvo! Cirkus je najkulturnija forma teatra! Kaže Sokolović! Kako vam se to čini, dragi moji? A kako vam se čini, dragi moji, ja ću se za vas danas ubiti. Odsada pa nadalje, zovite me glumcem kako nas je Shakespeare zvao na ovome svijetu što je teatar. Za vas ću se ubiti kao u najvećim tragedijama, jer što je život nego to? Ja sam mnogo godina bio miran čovjek, ali sada sam shvatio – BOEM. Ja nisam pravi čovjek. Kao takav, ne pripadam slijepoj tragediji kao vi i ja ću umrijeti ne zaslužući patnju koju vi glupi u ovu tragediju dovodite i tragediju činite tragedijom. Ja ću danas umrijeti kao što je Hamlet za vas umro, draga publiko. Kao što je Estragon trebao da se objesi za vas. Kao što će svaki pametan lik u ovome teatru umrijeti, ja ću svoju smrt zadati! Ubit ću se pištoljem ako mi ga netko dobaci! Neka mi netko odozgo sa svoga prozora dobaci pištolj!*

Tada bi mi najdraži susjed sa svoga balkona dobacio pištolj ne ispuštajući ni glasa. Ne bi želio da itko zna porijeklo moje smrti. Niti ja sam.

– *Hvala, gospodine! Odvažni ste! Ja sada idem niz stepenice prašnjave. Zar se ne koriste češće?! Ja sada idem niz stepenice prašnjave jer tako želim! Ovdje počiva pištolj dragoga mi sugrađana i ja bih se volio vratiti u svoju sobu. Tako i hoću!*

Na stihove, koje sam izigrao na vrata, naslonio bih svoje tjeme i tri puta pištolj okinuo u bilo koji predmet.

– *JOŠ SAM, NENAD PROVSKI, ŽIV, DRAGI MI LJUDI!*

Upucao bih u sebe.

BUM.

Ali ja sam miran čovjek i ne dopuštam nemir u svoje dane.

Marica Žanetić Malenica

KRUH ISPOD PEKE

Tijekom ona tri godišnja doba, kada se ne otapamo poput špeka pod ljetnim suncem, On i ja često se subotom ili nedjeljom skićemo uokolo, uz obalu ili u zaleđu. Nekada unaprijed odredimo cilj, drugi put odemo gdje nas volan odveze. Te subote bili smo suglasni da želimo švrljati po Imotskom. Nakon što smo bacili pogled na ona dva raznobojna jezera, stigli smo u gradić po kojemu je i cijela krajina nazvana. Kavu smo odlučili popiti, ne baš slučajno, na glavnome trgu. Uz ostalo, tamo je i kip pjesnika koji je u njemu kratko vrijeme i živio i opjevao ga. Kava popijena u Tinovoj blizini imala je poseban okus, mirisala mi je na ona „malena mjesta srca njegova”.

Nakon duboka naklona bardu naše poetske riječi, šetali smo kamenim kaletama, zastajali gdje je oko tražilo da se trenutak ovjekovječi *fotkom*. U neko doba dana želuci su počeli zvoniti na uzbunu. Usputna ulična anketa jednoglasno je izbacila naziv restorana „na dobrom glasu“. Stigavši na odredište, pokazalo se da smo bili pravi *hlebinci* vjerujući da ćemo na neradni dan naći stol koji nije unaprijed rezerviran ili već zaposjednut. Na naše uporno moljakanje, konobar je ipak pronašao nenamješten stol iza nekog stupa (za one u kazni) i ponudio nam ga po principu „uzmi ili ostavi“. Uzeli smo ga bez pogovora, glad se već uvelike razmahala. A kako i ne bi nakon zdrava voćnog doručka koji ni sita nahranio ne bi.

– Mora’ ćete dosta čekat’, najmanje sat, vidite da je sve puno. Ne mogu vam sad još ni narudžbu uzeti, pa ako vam se ne čeka bolje da odete drugdje. – savjetuje konobar koji nam se nimalo nije obradovao. Jednostavno smo mu bili prekobrojni. Odlučili smo ostati. Bilo je dosta vruće, a tu ćemo barem sjediti u kutu i hladu. Zamolili smo ga da nam barem piće donese kako bi nam crno vino, uvršteno na listu prehrambenih namirnica, poslužilo kao predjelo.

Sjedimo tako otužna pogleda, jer kada glad uzme pod svoje zatomi sve druge osjete. Miomirisi sa žara nepogrešivo nalaze put prema našim nosnicama i fakinski ih draže. Za jedinim stolom, koji jasno vidimo, krupni brkajlija rasteže paprčnjak amo-tamo kao da svira na usnoj harmonici. Njegova se pak družica, odjevena u blagdansku odjeću i posvud okićena plemenitim metalom, koji joj daje dodatnu vrijednost, trudi nožem i vilicom svladati sadržaje s pladnja pred njima. Nama od gledanja krenula slina na usta, a od bevande se napunili mjehuri i samo što nisu krenuli prokišnjavati. Da preduhitrimo tu dodatnu nevolju, prva se dižem i odlazim do toaleta dok On ostaje čuvati stol, istina, prazan, ali s nadom da će i na njemu uskoro nešto zamirisati po dimu.

Čim sam se olakšala i preuzela dežuranje i On je krenuo u istome smjeru i istim poslom. Sjedim. Pogled mi luta okolišem i zastaje na pročelju stare kamene kuće bez znakova života, koju je svojim zelenilom drsko opleo bršljan. Iznebuha mi dođe ideja za pjesmu. Vadim iz torbice malu bilježnicu i olovku, koji su moji vjerni pratitelji ma gdje da krenem. Zanimajući sve zvukove oko sebe i u sebi, jer crijeva neumorno krulje, pokušavam sročiti barem kostur buduće pjesme. Stihovi naviru kao da sam sita i zadovoljna... a nisam. Tek sam zadojena čašom crna vina koja na prazan želudac čini čuda. A i susret s Tinom vjerojatno je probudio uspavanu kreativnost kojoj sam svjedočila posljednjih dana. Dok se On nije vratio, stihovi s nasumičnom rimom već su bili pohranjeni na papir.

– Pala je pjesma, sasvim nenadano, kako to i treba biti, a ne da trudovi danima traju, a na kraju se ispostavi da su bili sami *lažnjaci*.
– pohvalim mu se.

– Bar nisi sjedila i čekala ‘nako, što bi rekle naše *komšije*. Pročitaj mi je!

– Neću, mora ona prvo odležati, pa potom na doradu, a tek onda na javno izvođenje ha-ha-ha.

Nisam to niti izgovorila, a konobar se stvorio kraj nas s osmijehom na licu i *frendli* raspoložen. Iznenađeno gledamo u njega jer nismo odradili niti trećinu predvidiva nam čekanja.

– Oprostite što ste čekali, vidite i sami... gužva je. Recite što biste htjeli, požurit ću narudžbu.

Izjasnili smo se oko menija zadovoljno trljajući ruke. Situacija se promijenila u našu korist i uskoro više nećemo biti tek promatrači tuđih slasnih i masnih zalogaja. I naši će se zubići uposliti, a brada sjajiti nadaleko.

– Evo, izvolite, nadam se da će vam odgovarati. Ako vam bilo što zatreba, javite mi i dobar vam tek – blagoglagoljivo će konobar stavljajući na stol čist stolnjak i spuštajući na nj pladanj. Pomoćni konobar donosi salatu i kruh. Zbunjeno smo se pogledali i počeli jesti „kao da smo od gladi utekli“.

– Odlično je meso, friško i dobro pečeno... sočno je, nije se presušilo. A i porcije su, bogme, obilate. Dobro su nas usmjerili, doći ćemo opet. – zadovoljno će On držeći u jednoj ruci janječju košćicu, a u drugoj kapulicu mladu.

– Slažem se, meso je dobro, ali meni je ovaj kruh ispod peke još bolji, jela bih ga za desert. Ovakav je nekada pekla u lugu moja svekrva.

Tek što smo odložili pribor i obrisali lice i ruke, prilazi nam čovjek srednjih godina ljubazno se smješkajući:

– Dobar vam dan, je li bilo sve u redu?

– Bilo je super, baš smo zadovoljni. I da nije bilo mesa, ja bih se zadovoljila kruhom, izvrstan je! – rekoh uzvraćajući smiješkom.

– Oprostite, nisam se predstavio. Ja sam Matković, Gazda. – reče i pruži mi ruku – Drago mi je čut' da su naši gosti zadovoljni. Trudimo se da tako bude. Nisu baš neka vremena, sve teže je doći do kvalitetnog mesa iz domaćeg uzgoja. Ja imam svoje dobavljače tamo preko, u Hercegovini, u koje imam povjerenja... samo, i oni su nedavno prilično povišili cijene, a mi ih ne možemo slijediti s našim cijenama da ne izgubimo goste. Vjerujte mi, sve teže je bit' ugostitelj. Zarada je sve manja, a porezi i druge dadžbine stalno rastu. Ma, neću vas zamarat', sve vi to znate, šta vam ja imam govorit'... nego, jeste li za neki desert? Kuća časti!

– Hvala, baš smo se dobro najeli. – pokušavam se izvući od napasti da pojedem i desert.

– Ma, sta' će dvi palačinke! Morate ih probat', s domaćim su pekmezom, radi ga moja žena. Ali može i s orasima, ako više volite... nema problema, samo recite... – uporan je Gazda.

– Dobro, onda meni s gospodinim pekmezom. – predajem se bez borbe.

– A vama, gospodine?

– S orasima. – reče On mudro.

– I s malo meda. Ta kombinacija ima dobar učinak na muškarce. – pokušavam biti duhovita zatečena Gazdinom ljubaznošću i pažnjom.

Palačinke su također bile izvrsne. Vjerojatno zato što su, uz dobar pekmez, bile i besplatne. Najedeni i napijeni, platili smo račun i počeli se spremati za odlazak. Tek što smo se digli od stola, do nas se opet stvorio Gazda s pola kruha ispod peke.

– Ovo je za vas. Mali znak pažnje. – reče gurajući mi kruh u ruke.

– Ali... niste trebali. Ovo je puno za nas dvoje, kad ćemo ga pojest?... – branim se i odbijam uzeti kruh. Uzalud, ni Gazda ne popušta. Ulazim u auto s kruhom u naručju, poprilično zbunjena.

– Što mu bi? Nisam primijetila da je prilazio drugim stolovima i pozdravljao se s gostima. Da sam mlađa, umislila bih da mu se sviđam i da me hoće povalit' preko tebe živa, ali ovako... – rekoh grleći kruh i jedva čekajući da opet ogladnim i obrušim se na njega.

– Čuj, meni je ovo sumnjivo. Tu ima neka kvaka, samo ne kužim koja. – razmišlja On naglas.

– Ne znam, ne razumijem...

– Čekaj malo, sinulo mi je. Rekla si da si pisala pjesmu dok sam bio u zahodu... jesi li je utipkavala u mobitel ili si je pisala u onu tvoju bilježnicu što je uvijek vučeš za sobom k'o švora molitvenik?

– U bilježnicu... kakve to ima veze?

– Ima, ima, tu je kvaka. Konobar je, sigurno, vidio da nešto zapisuješ i obavijestio Gazdu. A Gazda je pomislio da si možda iz Porezne tu na zadatku i nastojao ti se dodvoriti i palačinkama i kruhom. Porezna tako zna poslat' na neradne dane dvoje u paru da ne izgledaju sumnjivo, a onda stigne prijava. A dosta da te je vidio takvu ozbiljnu i s *oćalima*, a usto još i piskaraš u potaji... ha-ha-ha... dobro si ovo izvela. Jednim udarcem dobila si i pjesmicu i kruh. Bit će ga za tri dana.

– Ne bi mi to palo na pamet, ali ona pretjerana i neuobičajena ljubaznost i ispovijedanje bez da ga itko išta pita idu u prilog toj tvojoj priči. A sad brzo pali auto i daj gasa da se Gazda ne predomisli i dođe po kruh kad već po palačinke ne može!

Petar Jurica

KNJIGA

U trenutku kada je skupina metronoma doživjela potpuni sklad, dvoje ljudi sa sličnim životnim svjetonazorima, doživjelo je trenutak inspiracije. Čak ne bih to definirao kao svjetonazor nego kao životni put. Ne bih to definirao ni kao inspiraciju nego kao psihičku neravnotežu koja se morala izreći drugoj osobi preko svojih kontemplativnih djelovanja. Definiranje je, ionako, ograničavanje. Odlučili su kupiti knjigu.

Knjiga je bila nova, korištena svakodnevno, a opet tako očuvana bez dodira onih koji nisu zaslužili svoje taktilne ni vizualne nagone liječiti nad njom. Knjiga je bila svjedok jedne svježje, rastuće ljubavi ispunjene strašću, seksom, snagom, samopouzdanjem. Godine su prolazile nervoznim korakom, a prekrasne kreature unutar knjige poprimale su bljeđi oblik. Ne bih to opisao kao nešto zbog čega bi se trebala dizati uzbuna, ali ona je poput simbolističkog Doriana Graya, prirodno nestajala. Ubrzo, knjiga je definirana kao lektira mnogim srednjoškolcima, a vlasnici iste osjećali su da gube kontrolu nad njom. Posudili su je jednom i ona im se više nikada nije vratila u onom neutralnom, njihovom obliku. Slinavi srednjoškolci i plitke srednjoškolke spavali su nad njom, ignorirali je zbog primitivnih ugoda kojekakvih nedruštvenih mreža, masturbirali nad njom da bi izliječili poluseksualne polufustracije i na kraju je ne bi pročitali do kraja, nego zadovoljni površnom recenzijom svojih profesora, prijatelja, pедера, prosljedili

ju nekome drugom koji će imati slične ili iste ideje o tome što treba učiniti s knjigom.

Stranice su postajale krhke i godinama nakon tih srednjoškolskih pizdarija, jedna osoba je shvatila da je ova knjiga ispunjena čarobnim iskustvima, usprkos ožiljcima i estetskoj modifikaciji čiji su glavni krivci vrijeme i ljudi. Jedna osoba je shvatila da će upravo kroz te ožiljke pronaći portal koji će je voditi do samoće i da će je konstantnim čitanjem izliječiti od otuđenosti koja se godinama stvarala u esenciji knjige. Užitek se zaboravlja brže od boli. Uživali su knjiga i jedna osoba dugu vječnost. A onda... Onda je knjiga minula. Ostala nepomična kao crvena oznaka na starinskim kalendarima koja označava bitne datume, u napuštenoj kolibi starice koja se jutros nije probudila. Doduše, neće ni sutra. Život je knjiga, nije li?

Sandra Halt-Ćuže

MJEHURIĆI POSLIJE ZABAVE

Svi gledaju u grču. Smiju se s grčem na licu, dišu u grču i taktiziraju prvi ubačaj ponekih smislenih riječi dok ih još mogu raslojiti u jasne slogove. Svi se tako pomalo nadimaju skupljajući sakoe na prsima, u strahu da se ne vidi višak koji je donijela želja za ugodom i bijegom od obaveza u slastan sendvič *na tri kata*, posebno tostiranim za jači efekt. Ili bijegom u duboku kriglu u koju uranjaju misli o izgubljenoj ženi, a izranjaju samo mjehurići. I što je više mjehurića, to je više zaborava.

Ispod tih sakoa, pritegnutih kravata, sjajnoga broša i podignute frizure, dok profesorica-doktor svjedoči o geniju Matka Peića, krije se meso. Ranjivo, nestalno, amorfnog i podložnog požudi. Baš kao i Matkovo. S razlikom da je Matko vidio više, želio više toga zabilježiti, podijeliti sa svijetom svojim budnim, obojanim rečenicama. I tako je živio dvostruko više. Trostruko. Višestruko svakako.

Sve što skriva jedan sako poslije otkrije domjenak, već nakon prvih kanapea ili bar druge čašice kratkog. Jedni će prvi priskočiti trpezi kao posramljeni, drugi će kasnije uzeti duplo, treći će pristojno držati jednu čašu u koju dolijevaju čas konobar, čas prijatelj, čas novi sugovornik i oni sami sve se praveći da im je upravo ta čaša ona prva. Nevina, još nepoljubljena.

I dok se tako niz grlo slijeva žarko peckanje, skupljeno na grudi Zlatne doline, iz grla se vraća, kao kroz prigušeni plač, peckava bol

i gorki gubitak. San o nekom ljepšem domjenku, o nekom boljem trenutku, u kojem je ona zamahivala svilenom, plavom kosom na plesnom podiju a on ju je samo snimao iz daljine. Poput spomenika kojem se jedino smije diviti, nikako približiti. Taj je sad pak tren samo mjehurić usred čaše, koji bježi od stijenke do stijenke i grči se ne želeći baš nikamo. Jer tek kada ga se pokrene, on ne zna koliko će još dugo živjeti. Njegova budućnost ovisi o našoj žudnji i snazi nedobivenog zagrljaja. Što je zagrljaj poželjniji, to mjehurić brže prsne.

Na pladnjevima od brižno složenih kanapea ostadoše samo mrvice. I posljednji gladni gost, više gladan druženja i bivanja u riječima u obruču drugoga, negoli gladan friško predstavljene literature povijesno-umjetničke tematike, napustio je ulašten prostor. Konobarica se sretno nasmije jer posprema za kraj i *sići će* nakon smjene *s nogu*. Uvalit će se negdje na neki uležani kauč i natočiti si damska tri deca Karlovačkog i gledati dugo u mjehuriće. Ili ne. Možda će ih ispiti posve brzo da što prije utone u san. San živ od grča i žudnje.

PRIJEVODI/TRANSLATIONS

Lara Radović

KAO DIJETE SI SE BOJALA DA ĆEŠ POSTATI SIROČE

CHARLOTTE PENCE

Sada, u pedesetima, roditelji su ti postali pasivna fraza, otišli su na ono nedostižno mjesto.

Grane koje si lomila da pronađeš put kući nestale su. Oboljele su ili zarasle.

S nacerenom oštricom mesarskog noža, zalaziš u šumu iz priča, ne brineš kako ćeš jesti, već kako gladovati.

Prvo pronalaziš zaklon, otkrivaš tu savršenu granu i greškom shvaćaš da te šuma prihvaća. Opstanak, rekao je jednom netko, ovisi o krčenju svega debljeg od palca, tanjega od zapešća. Iznenadi što dolazi.

Sve što ti sunce nudi. Umjesto toga praćkom gađaš olujne oblake što se u sredini također zgušnjavanju s godinama.

Prežderavaš se gorkim žirovima dok ti se zubi ne pretvore u narančastu prašinu. Dereš gležnjeve žiletom – kartom jučerašnjice.

Poput Sada i njegova prijatelja Tada, odbijaš zamišljati kako te roditelji ušuškavaju i govore: „Sve će biti u redu.”

Charlotte Pence

AS A CHILD, YOU WORRIED YOU WOULD BE AN ORPHAN

Now, in your fifties, the parents have passed
to that passive phrase, that elusive place.
The branches you bent to find your way home
have disappeared. Taken by blight or overgrowth.
With the grinning blade of the butcher knife,
you step into the proverbial forest,
worry not how you will eat, but how to hunger.
You start by building a lean-to, discover
that perfect branch you mistake for the forest
welcoming you. Survival, someone once said, depends
on clear-cutting everything thicker than your thumb,
thinner than your wrist. Surprise what's coming.
Sun what's fruiting. Instead, you
slingshot stones at storm clouds
also thickening in the middle with age.
Pickle yourself with tannic acorns
until your teeth crumb into orange dust.
You razor ankles with maps of yesterday.
Like Now and its friend Then,
you refuse to think of your parents
tucking you in, saying, "Everything
will be all right."

Znaš da nisu
vjerovali u te riječi, ali ih ponavljaš
kao nesnosan cvrkut crvenoga kardinala. Slijediš
hir što te vuče pjevu ptica
i zelenom lišću, zaklonima i deblima,
bršljanu i osipu. Taj je nagon
oduvijek udarao poput bila: jedi, piši,
kreći se, voli, bori se – sve dok im se ne pridružiš

You know they didn't
believe their words, yet you repeat them
like a cardinal's churlish chirp. You follow
the impulse that lures you to birdcall
and green leaf, to lean-tos and chop-downs,
to ivy and itch. It's the same instinct
that has always throbbed: eat, write,
move, love, fight – until you join them.

Lara Mitraković

DOBRO SAM TATA

Dobro sam tata
Svijet i dalje ima obrise stvarnosti
Kuće su tu da u njima netko stanuje
Ljudi da ih netko ostavlja
Možemo sami viču u kolonama
Oni mogu sami tata
Viču u kolonama pod mojim prozorom
Napiši mi pjesmu ti si uvijek sretna
Uvijek se smiješ napiši mi pjesmu
Kako ulazim među tvoja bedra
Ništa nije u redu tata
Usta su mi krila lastavica uvijek prema dolje
Okrenuta stabla naopako korijenje viri
Nitko ga ne zalijeva nema smisla bez zemlje
Srce kuca u ritmu džogiranja ljudi pod prozorom
Prozore oblažem novinama koje ne čitam
Spavam s mobitelom na licu
Crvenom notifikacijom na trepavicama
Blinkanjem kružnica započinjem jutro
Umjesto kave zalijevam se vinom
Nisam dobro tata
Kažu ti si uvijek tako sretna uvijek pjevaš
Napiši mi pjesmu dobro izgledaš

Josipa Žerjav

DOBRO SAM TATA

LARA MITRAKOVIĆ

I'm okay Dad
The world still holds the outlines of reality
Houses exist so someone can live in them
People so someone can leave them
We can do it ourselves they shout in lines
They can do it themselves Dad
They shout in lines beneath my window
Write me a poem you are always happy
always laughing write me a poem
How I slip between your thighs
Nothing is okay Dad
My mouth is like swallows' wings, always facing down
Upturned trees upside-down roots sticking out
No one waters them there is no point without the soil
Heart beating to the rhythm of joggers beneath the window
I cover windows with newspapers I don't read
I sleep with my phone on my face
A red notification on eyelashes
With blinking circles I start my morning
Instead of coffee I drench myself with wine
I'm not okay Dad
They say you're always so happy always singing
Write me a poem you look good

Dlanovi su ti tako sitni oči velike
U njima je čitav baš čitav svijet
Džogira pod mojim prozorom
Milijarde glasova napiši mi dođi hajde

Nitko me ne jebe tata
Svi kruže oko moga gnijezda žalcima
Ali nitko ne ubada
Naučila sam sklapati noge smrtonosno
I zauvijek poput bogomoljke
Kruže šalju poruke s njihovom se crvenom
Notifikacijom ujutro budim na trepavicama
Umijem vodom i sredstvom za čišćenje lica
Osjetljiva koža ujutro i navečer
Dobro sam tata
Opet će doći smetlar i odnijeti ih u svom kamionu
Poput kraljevića koji će osvojiti moje srce

Your palms are so tiny your eyes so big
In them is an entire world absolutely entire
Jogging beneath my window
Billions of voices write to me come on, come
No one fucks me Dad
They all circle my nest with stingers
But no one dares to sting
I've learned to cross my legs lethally
and forever like a praying mantis
They circle send messages with their red
Notifications on my lashes waking me in the morning
I wash my face with water and cleanser
Sensitive skin morning and night
I'm okay Dad
The garbage man will come again and his truck will drive them away
Like a prince who will conquer my heart.

Lara Mitraković

PRODAJEM VIKEND

čovjek kojem ponekad sjednem na lice
ima popis stvari koje želi napraviti prije četrdesete
ja imam depresiju koju
vodim na more
šećemo rivom zagrljene
vičemo da prodajemo vikend
povoljno, pogotovo utorkom
mi smo najsretnije u gradu
nitko ne može uloviti rub naše haljine
mi smo najveće pijanice u gradu
nitko s nama ne nazdravlja cijelu večer
mi smo najveće sretnice u gradu
znamo sva skrivena mjesta
tamo smo tužne i same
tamo sam jednina

čovjek kojem ponekad sjednem na lice
brine gdje sjedam dok njega nema
a ja mu kažem prodajem vikend povoljno
nikamo ne idem jer nema dovoljno ceste
jedem lubenicu svaki dan i ne bacam sjemenke
ako me netko pita kako sam kažem dobro
ne sjedam gotovo nikada jer ako sjednem

Josipa Žerjav

I'M SELLING THE WEEKEND

LARA MITRAKOVIĆ

the man whose face i sometimes sit on
has a list of things he wants to do before forty
i have a depression that
i take to the seaside
we walk along promenade with arms entwined
yelling that we're selling the weekend
cheap, especially on tuesday
we are the happiest in the city
no one can catch the hem of our dress
we are the biggest drunks in the city
no one toasts with us the whole night
we are the luckiest in the city
we know all the hidden places
there we are sad and alone
there i am singular

the man whose face i sometimes sit on
worries where i sit when he is not around
and i tell him that i'm selling the weekend cheap
i go nowhere because there is not enough road
i eat watermelon every day and i never spit seeds
if someone asks me how i am i say fine
i hardly ever sit because if i sit

sve se uspori i sjećam se
ovako prodajem vikend
pogotovo srijedom oko dva popodne
mažem ga na tostirani kruh, solim rajčice
kažem mu sve je to urnebesno
samo mi više nije smiješno

čovjek kojem ponekad sjednem na lice
ima popis stvari koje želi napraviti prije četrdesete
mi imamo grad udaljen 400 kilometara
kao uteg od 400 kilograma
imamo puno hrabrosti
jer imamo samo sebe
svi smo stalno budni
i ne znamo kamo idemo

čovjek kojem ponekad sjednem na lice
u snu trči oko moje kuće

everything slows down and i remember
this is how i sell the weekend
especially on wednesday around 2 p.m.
i spread it on a toasted bread, i salt the tomatoes
i tell him all this is hilarious
but i just don't find it funny anymore

the man whose face i sometimes sit on
has a list of things he wants to do before forty
we have a city 400 kilometres away
like a 400-kilogram weight
we have a lot of courage
because we have only ourselves
we are all always awake
and don't know where we are going

the man whose face i sometimes sit on
runs around my house in his sleep

Lara Mitraković

ŠALJEM TI RAZGLEDNICE

šaljem ti razglednice
moje hrome razglednice
bez smisla
i ako ikada kažem da te volim
bit će to u neki sumrak
početkom zime u nekoj hladnoj državi
reći ću ti da ne mogu tamo živjeti
jer svojim razglednicama ne mogu obući
kupaći kostim
i nijedna zgrada nije ruševna
tamo možda možeš nositi svoje crvene jakne
ali ne možeš grliti moje ružičasto tijelo
sada je ljeto i šaljem ti razglednice
s različitih krajeva svijeta
nijedna ti ne govori gdje sam
ni da mi nedostaješ
ali kad ležim u svim svojim krevetima
osjećam kako mi trčiš oko pupka
i zalijećeš se u trepavice

Josipa Žerjav

I SEND YOU POSTCARDS

LARA MITRAKOVIĆ

i send you postcards
my lame postcards
without meaning
and if i ever say that i love you
it will be at some dusk
at the beginning of winter in some cold country
i will tell you i cannot live there
because i cannot dress my postcards
in a swimsuit
and no building is in ruins
perhaps you can wear your red jackets there
but you cannot embrace my pink body
now is summer and i send you postcards
from different corners of the world
none tells you where i am
or that i miss you
but when i lie in all my beds
i feel you running around my navel
and crashing into my eyelashes

ESEJI/ESSAYS

DRUGI KAO SVETOST U POETICI UMJETNOSTI

U poznatoj sintagmi koja nas očarava, *kriza umjetnosti*, umetnuta je posebna kriza koja je, uvjeren sam barem djelomično, rezultat te umjetničke. Ta je kriza kriza Drugog. Kriza depresivnog, neshvaćenog, *usamljenog u gomili*, nebitnog drugog. Kada ga tim pridjevima profiliramo, učini mi se kao Ja. Ja koji je depresivan, neshvaćen, *usamljen u gomili*, nebitan i suvišan.

Za krizu umjetnosti strogo krivim *protjerivanje pitanja na koje nemamo odgovor*. Ona transcendentalna. Religijska, ako hoćete. Spoznaja da postoji dimenzija koja nije podložna fizici.

Transcendentalna, dakle. A transcendentalno smo prevazišli, zar ne? Mi smo veći od svega. Nema ničeg što je izvan nas! I bos sam i hadžija! Ja sam početak i kraj, alfa i omega, pobogu! Čovjek je usavršio prirodoslovne znanosti, one su božja svemoć, ja sam, dakle logički, Bog. Sve je jasno, osim jednog detalja. Prijatelji materijalisti znali su se ponositi argumentom da bi se svaka znanstvena knjiga, ako se danas zapali, za nekoliko stoljeća vratila potpuno jednaka (za razliku od religijskih). Ispričavam se, to nije znanost koja je meni poznata. Prirodoslovna znanost, za koju ja znam, ona je koja bi me prije svega pet stoljeća uvjeravala da svemirom vlada geocentrični sustav, ona koja je tek prošlog stoljeća zaključila da je možda fizika relativna, kalendar usavršavala tisućljećima... no ništa njoj nije strano? Ne bih se složio. Plemenita fizika i ostale prirodoslovne znanosti potpuno su

svjesne svoje ograničenosti. Veliki znanstvenici isto tako. Da nisu, umrli bi. Jasno je, žive (kao znanstvenici) samo ako im je jasno da možda ništa od ovoga što znamo nije istina. Samo tako mogu vjerovati da još imaju zbog čega djelovati.

Takav scijentistički kriterij, da je egzaktna znanost sveobuhvatna i neupitna, sjajno je opravdala krizu umjetnosti.

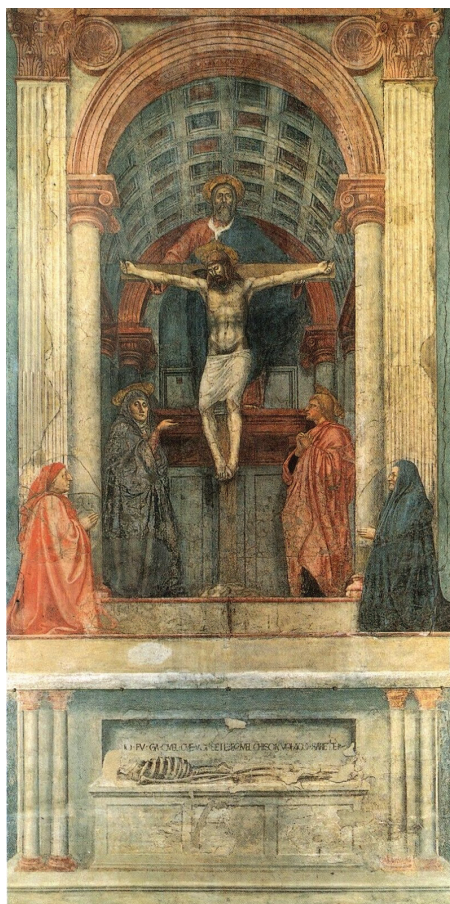
Umjetnost mora umrijeti kada nema pitanja. Ona mora umrijeti kada nema pitanja na koje se ne može odgovoriti. Ona postaje reklama, politička kampanja, propaganda... kič. Umjetnost mora biti *prijedlog moguće istine*. Mora biti razgovor. Sjetite se, i najnaturalističnija slika nije ni približna realnosti. Masacciovo *Sveto Trojstvo* (oko 1428.) može se učiniti kao uvod u *renesansni san o mimetičnom slikarstvu*. Perspektiva je ponovno otkrivena. *Kao stvarno*. Hajdemo uzeti metar i ispitati veličinu lukova prikazanih na slici. Jasno je, nisu jednake veličine, a u stvarnosti bi bili. Jasno je, to što je na slici nije istina, nego istina iz jednog kuta. *Jedna strana istine*. One umjetnosti u kojima lakše primjećujemo *logos*, recimo u književnosti, takva ideja postaje apstraktnija. Umjetnost je prijedlog i istina o ljubavi, postojanju, ljubomori, gluposti, zlu, dobru. Zahtijeva naš konačan sud za nas; zahtijeva nas kao sugovornika. Nemoguća je ukoliko znamo sve i utoliko ne priznajemo transcendentarno. Sveto. Petrarcin *Kanconijer* bio bi užasna antipsihološka knjiga prihvatimo li što je ondje zapisao kao apsolutnu istinu o ljubavi. Frommovo *Umijeće ljubavi* pokopalo bi u tom slučaju Petrarca i nikada ga više podiglo u kanon. Ako ćemo biti uvjereni da je to što je Petrarca pisao apsolutna istina o ljubavi, a ne doživljaj ljubavi jednog čovjeka, ta bi ljubav, rekao bi Fromm u već spomenutoj knjizi, bila proširena egocentričnost. Ipak, umjetnost, za razliku od fizike (ne blatim ju, neka mi plemeniti fizičari oprostite) nije isključiva prema drugoj umjetnosti. Kako bi to i bilo moguće?

Transcendentalne su teme transcendentalne i nijedan prijedlog o istini njih nije suvišan. Dakako, niti se u umjetnosti pravi da je apsolutan. Ovdje se nalazi izvor zaziranja od nazivanja Biblije, Kur'ana, Veda i ostalih literarnih dostignuća religija književnošću. One nisu pitanje i onostrano ili transcendentalno u njima prestaje biti onostrano. Postaje itekako *ovostrano* – vjernik tih aspiracija izazivan je istinom. Umjetnost izaziva s prijedlozima. Mi smo, kao sugovornici u dijalogu s umjetnošću, koji konačnu istinu moraju pretpostaviti. Ili se pozvati na svog stvoritelja morala (nekog boga).

Isto toliko koliko i teme umjetnosti, i Drugi je transcendentalan. On je taj o kojemu ne mogu ništa znati, ne mogu njegove potrebe dokazati, ne može biti moja činjenica. Činimo se kao depresivni, svojevrsno impotentni, muževi koji krive suprugu što ju ne razumiju. Razlika je, nju ne razumijem jer se njih (kažu) *ne može razumjeti*, a mi se ne razumijemo jer se *niti nema što razumjeti* (mislimo). Ne postojimo. A koliko tek ne razumijem sebe... scijentizam će mi mnogo pomoći (ironično).

Zaziranje od transcendentalnosti svetosti, koja mora biti temelj, kako kulture, tako i umjetnosti, zaziranje je, dakle, od Drugog. Drugi je svetost koje se bojimo. Drugi je svet jer je za voljeti. Ali možda, ako egzaktno promatramo svijet, niti ne postoji.

Drugi je svet jer je lijep, a ne mogu ga znati, kao i teme istine u umjetnosti. Eksperiment, koji zahtijevamo uvjeravajući sebe u prirodoslovnu misao kao apsolutnu, nepogodan je. Drugi nije savršena matematika koju poznajemo koliko god netaleantirani matematičari bili, nego entitet čija je psiha ili duša puna zmija, ali sam se odlučio s njome igrati zbog moje volje (fromovski rečeno i *odluke*) za *ljubavlju*.

Slika 1. Massacio, *Sveto Trojstvo*, oko 1428., freska, 667 cm × 317 cm, Santa Maria Novella, Firenca

NAJSTARIJI HRVATSKI EP – DE RAPTU CERBERI

1. Uvod

Hrvatska novolatinska književnost zauzima važno mjesto u europskoj humanističkoj i renesansnoj tradiciji. Pisci koji su stvarali na latinskom jeziku tijekom 15. i 16. stoljeća pokazivali su iznimnu erudiciju, oslanjajući se na klasične uzore, osobito Vergilija i Ovidija. Jedan od istaknutih predstavnika te književnosti bio je Jakov Bunić, autor epa *De raptu Cerberi*, u kojem se obrađuje mitološki motiv silaska u podzemni svijet. Ovaj motiv, poznat kao katabaza, često se pojavljuje u epskoj književnosti te ima važnu simboličku ulogu. Cilj je ovog eseja analizirati kako je Jakov Bunić obradio temu silaska u podzemlje, usporediti ga s antičkim uzorima i ukazati na njegov doprinos hrvatskoj novolatinskoj književnosti.

2. Jakov Bunić

Jakov Bunić bio je dubrovački pjesnik i sin Ilije Petrova. O njegovoj mladosti ima malo pouzdanih podataka. Prema indicijama i svjedocanstvu iz *Tužaljke* njegova suvremenika Damjana Benešića (*Epicedion in morte Iacobi Boni*) doznaje se da je prve nauke stekao u Dubrovniku, a studij nastavio u Padovi i Bologni. Velik dio života

proveo je u trgovačkim poslovima po Europi i Istoku, osobito Egiptu, odakle je dovezio sagove i drago kamenje. Godine 1496. oženio se Marijom Crijević i s njom imao dva sina i kćer. Kao ugledan građanin bio je pet puta knez Republike (1521., 1523., 1526., 1530. i 1532.), pet puta u poslanstvima u stranim državama, odvjetnik imovine, odvjetnik općine, knez Stona i Šipana, član Malog vijeća i dr. Osobito su mu važna bila dva boravka u Rimu (Vratović, 1989). Prvi put išao je 1513. na čelu dubrovačkog poslanstva novoizabranom papi Leonu X. Tom mu je prilikom posvetio prijepis svoga ponešto izmijenjenog i dotjeranog mladenačkog epa *De raptu Cerberi*. Drugi put krenuo je u Rim u jesen 1525. da od pape Klementa VII. zatraži preporuku za objavljivanje velikoga kršćanskog epa *De vita et gestis Christi* (Vratović, 1989). Dobivši od pape i njegova cenzora, kardinala Egidija od Viterba, imprimatur za objavljivanje, ostao je u Rimu nadzirujući tiskanje knjige do završetka u svibnju 1526. Bunić se rano počeo baviti pjesništvom, a pisao je na latinskom, i to skoro samo stihove. Prvo mu je djelo spjev u 1006 heksametara *De raptu Cerberi (Otmica Kerbera)*, koji se dijeli u tri pjevanja, svako nazvano imenom jedne od Gracija (Aglaea-Aglaia, Thalia, Euphrosyna) (Vratović, 1989).

U njemu opisuje silazak Herkula u podzemni svijet da po Euristejevu nalogu svlada i dovede psa Kerbera. Za građu mu je poslužila Senekina tragedija *Hercules furens* i Vergilijeva *Eneida*, osobito šesto pjevanje te djelomice priče G. J. Higina (B. Pezo). Kao i ostalim humanističkim pjesnicima, Vergilije mu je bio glavni uzor u dikciji. U cjelini impostacije i metaforičkom repertoaru, ep je po koloritu potpuno mitološki i humanistički. Tek je u drugom izdanju., što ga je 1526. objavio zajedno s epom o Kristu, promijenio naslov u *Praeludium... atque Herculis labores et gesta in Christi figuram...* (naslov pred prvim pjevanjem: *Sub figura Herculis Christi praeludium*, pred drugim i trećim pjevanjem: *Christi sub figura Herculis praeludium*) i sugerirao alegorijsko kršćansko tumačenje, po kojemu bi Herkulov

silazak u podzemlje značio Kristov silazak u limb (Vratović, 1989). U cjelokupnom i hrvatskom i latinskom stvaralaštvu, Bunićev ep *De raptu Cerberi* najstariji je ep hrvatske književnosti i, uz Pucićeve elegije, najstarije veće tiskano djelo jednoga dubrovačkog latinista. Jakov Bunić prvi je od hrvatskih i svjetskih humanista u stihovima obradio cijeli život Krista, i to u svojem drugom djelu, velikom epu od 10 049 heksametara i 16 pjevanja *De vita et gestis Christi* (Život i djela Kristova), pisanu posve po intencijama protureformacije, zdušno poticanu od papa Leona X. i Klementa VII. (Vratović, 1989).

U epu se kronološki i sinoptički prema evanđeljima, osobito prema Matejevu, nižu zgrade iz života Krista i njegovih učenika – od trenutka kad je Bog odlučio poslati na svijet Spasitelja do pedesetog dana nakon smrti i uskrsnuća Isusova, kad je Duh Sveti sišao na apostole. Ep je razdijeljen u dva dijela. Devet pjevanja prvog dijela, u kojima je prikazano Isusovo rođenje, djetinjstvo i mladost, zovu se *Chori* prema devet anđeoskih zborova na nebu. Sedam pjevanja drugog dijela, u kojima je prikazana opreka između Isusa i farizeja, te muka i smrt Isusova, zovu se *Dona* prema sedam darova Duha Svetoga (Vratović, 1989). Uz znatan udio latinske dikcije Vulgate i donekle utjecaj pjesnika Juvenka (iz 4. stoljeća), u ovom je Bunićevu epu, kao i u prethodnom, u prvom redu nazočan odjek Vergilijeva jezika i epske tehnike. Iako Bunićeva invencija nije dosegla razinu njegova prvog i boljeg epa *De raptu Cerberi*, ipak je i ova stihovana parafraza evanđelja prošarana samostalno zamišljenim i svježim detaljima, pogotovo bogatim poredbama iz mitologije i povijesti i šarolikog života prirode. Duh renesanse došao je do punog izražaja i u stapanju antičkih mitoloških predodžbi s kršćanskim vjerskim naukom. U to vrijeme, njegovo izdavanje bilo je i književni i crkvenopropagandni događaj. Imao je brojne hvalitelje, a među njima su i hrvatski latinisti Ivan Gučetić i Ivan Polikarp Severitan, koji Bunića naziva *Illyriae splendor, Racusaeae gloria gentis* (Vratović, 1989).

3. Silazak u podzemlje ili katabaza

Silazak u podzemni svijet, poznat kao katabaza (grč. κατάβασις, od κατὰ – „dolje“ i βαίνω – „ići“), univerzalan je mitološki motiv prisutan u različitim religijskim i književnim tradicijama, uključujući i kršćanstvo. Ovaj motiv prikazuje putovanje junaka ili božanstva iz gornjeg svijeta u područje mrtvih, nakon čega slijedi njihov povratak, često s nečim od velike vrijednosti, bilo da je riječ o izgubljenoj voljenoj osobi, svetom predmetu ili dubokoj spoznaji (Leeming, 2005: 98). S obzirom na to da je podzemlje obično zatvoreno i za smrtnike i za bogove, ovakvo putovanje odvija se pod izvanrednim okolnostima. Na katabazu se najčešće upušta junak koji već posjeduje izniman status među ljudima, a ovo putovanje dodatno potvrđuje njegovu posebnost. U pravilu, silazak ne poduzima svojom voljom, već na nagovor ili poticaj drugih, a nerijetko ga na tom putu prati božanski vodič (Ćosić, 2019: 8). Ishod ovakvog poduhvata može varirati. Ponekad završava uspjehom, dok u drugim slučajevima donosi tragediju. Heroji odlaze u podzemlje kako bi vratili preminule osobe, božanstva ili čudovišta, dok drugi traže proricanje sudbine ili pokušavaju steći uvid u tajne zagrobnog života. Dijalog s dušama mrtvih često je ključan dio katabaze, budući da omogućuje junaku da stekne važne spoznaje. Ako je glavni lik heroj, motiv katabaze često služi kao način istraživanja ljudskih ograničenja i odnosa smrtnika s božanskim silama, pri čemu se jasno razgraničavaju ta dva svijeta. Podzemlje se u mnogim mitovima prikazuje kao prostor kazne za grešnike, čime se naglašava moralna pouka i potreba za ispravnim životom. Usto, živopisni prikazi ovih putovanja daju čitateljima dojmljivu viziju zagrobnog svijeta, čineći katabazu jednim od najsnažnijih i najintragantnijih književnih motiva (Ćosić, 2019: 8).

4. Hrvatska novolatinska književnost: motiv katabaze u djelu *De raptu Cerberi* Jakova Bunića

De raptu Cerberi Dubrovčanina Jakova Bunića (1469. – 1534.) u hrvatskoj je književnoj povijesti važno zbog nekoliko činjenica. Radi se o najstarijem epu hrvatske književnosti, koje je ujedno i prvo veće tiskano humanističko djelo hrvatske književnosti i jedini sačuvani hrvatski humanistički ep mitološke tematike. Bunićev epilij ima 1006 heksametara i sastoji se od tri pjevanja, koja su naslovljena po imenima mitskih Harita, božica dražesti i ljepote, Aglajji, Thaliji i Euphrosyni. Središnja je okosnica djela Heraklov silazak u podzemlje jer odande Euristeju mora dovesti Plutonova psa Kerbera (Grmača, 2015: 142). Prvo izdanje ovog djela pojavilo se oko 1500. godine pod naslovom *Iacobi Boni Epidaurii Dalmate de raptu Cerberi*, dok je drugo izdanje, objavljeno 1526. godine, nosilo nešto drugačiji naslov: *Iacobi Boni Racusaei sub figura Herculis Christi praeludium dedicatum Leoni X Pontifici Maximo*. Ova promjena naslova vjerojatno je bila reakcija na Marulićevo djelo *De laboribus Herculis*, koje je nastalo dvadesetak godina nakon prve verzije Bunićeva epa. U Marulićevu djelu, koje je oblikovano kao dijalog između Pjesnika i Bogoslova, raspravlja se o značenju Heraklova lika (Ćosić, 2019: 22). Pjesnik Herakla vidi kao arhetipskog epskog junaka iz antičke tradicije, naglašavajući njegov silazak u podzemlje i otmicu troglavog psa Kerbera kao vrhunac njegovih djela, kroz koje se očituju njegova „božanska snaga i nadljudska čvrstina duha”. S druge strane, Bogoslov nudi drugačiju perspektivu. On dovodi u pitanje istinitost Heraklovih podviga i smatra da je Heraklova fizička snaga manje važna u usporedbi s duhovnim vrijednostima. Prema njemu, istinska moć leži u krepostima poput „istine, pravednosti, mira, vjere, ufanja, ljubavi i molitve” – temeljnim oružjima u borbi protiv zla. Na kraju dijaloga, Bogoslov uspijeva

uvjeriti Pjesnika da književnost, osobito u kršćanskom kontekstu, treba imati poučnu i religijsku svrhu (Fališevac, 1991: 72–74).

U naslovu drugog izdanja svog epa, Bunić jasno upućuje na alegorijsko tumačenje, gdje Heraklov silazak u podzemlje i otmica Kerbera simboliziraju Kristov silazak nad pakao i pobjedu nad đavlom. Time ep, iako temeljen na mitološkoj građi, poprima religijski karakter, svrstavajući Bunića u „konzervativniju struju humanizma unutar europske i hrvatske humanističke književnosti” (Fališevac, 1991: 76). Alegorijska dimenzija ovog epa izazvala je brojne rasprave, ponajviše u vezi s pitanjem je li ona bila pjesnikova izvorna namjera ili je naknadno pridodana. Đuro Körbler, u svojoj studiji *Jakov Bunić Dubrovčanin, latinski pjesnik (1469. – 1534.)*, zastupa stajalište da je alegorijsko čitanje epa kasnije nametnuto te oštro kritizira takav postupak. Nasuprot tome, neki istraživači smatraju da je Bunić od početka namjeravao usmjeriti djelo prema alegoriji, premda ona nije jednako prisutna u cijelom epu. Konkretno, Heraklov silazak u podzemlje može se shvatiti kao paralela Kristovu silasku nad pakao, što sugerira alegoriju lika, dok se drugi motivi i epizode, poput one s dječakom Hilom, ne mogu tumačiti na isti način. Unatoč tome, ep sadrži elemente kršćanske filozofske misli, čime se dodatno potvrđuje njegova slojevitost (Fališevac, 1991: 76). U uvodnim stihovima prvog pjevanja epa *Aglaja*, pjesnik najavljuje glavnu temu – poraz božanstva podzemlja, čijeg je troglavog psa Heraklo svladao.

Nakon toga slijedi kratka invokacija Apolonu. Zazivajući podzemna božanstva za pomoć u pjesničkom stvaranju, Bunić se jasno poziva na Vergilija i njegovu *Eneidu*, koja mu nije bila samo inspiracija u prikazu silaska u podzemni svijet, već i glavni uzor u poetskom izrazu. Heraklo dolazi do Aheronta, gdje među dušama umrlih prepoznaje mnoge koje je sam poslao u carstvo sjena. Među njima ugleda i dječaka Hilu. Približava mu se i započinje razgovor koji zauzima

značajan dio prvog pjevanja (Ćosić, 2019: 23). Ovaj susret ističe se jer odstupa od poznatih grčkih mitoloških prikaza Heraklova silaska u podzemlje. Pretpostavlja se da je epizodu Bunić sam osmislio ili preuzeo iz djela nekog humanističkog pjesnika (Glavičić, 1978: 149). Ponovno se susrećemo s motivom žive osobe koja silazi u podzemlje i duše koja ne može prijeći rijeku Aheront jer joj tijelo nije propisno pokopano. Na Heraklov upit o uzroku njegove smrti, Hila potvrđuje ono što je Heraklo već čuo – Najade su ga onesviještenog odnijele u duboko more, gdje su ga mazale raznim tvarima poput kapljica memfiske kore, kosta, narda, bakra, mire i stiraka (Novaković, 1991: 85).

Pjesnik potom nabraja nimfe, a zatim i božanstva rijeka, nakon čega slijedi sažet opis beskrajnih morskih prostranstava. Hila ističe da nema vremena za daljnje kazivanje te najavljuje priču o vlastitoj smrti. Ipak, umjesto toga, preusmjerava se na prikaz svadbene gozbe Doride i Nereja, čime se završava prvo pjevanje epa (Ćosić, 2019: 24). U drugom pjevanju *Thalija*, Hila nastavlja priču, opisujući kako je izgubio život u morskim dubinama. Njegova duša, osuđena na vječno lutanje obalama podzemnog svijeta, preklinje Herakla da ga nakon izlaska na svjetlo dana dostojno pokopa ili, ako je moguće, oslobodi i povede sa sobom. Heraklo mu obećava da će učiniti sve što može kako bi mu osigurao spokoj. Nakon oproštaja s Hilom, Heraklo nastavlja svoje putovanje i stiže do Harona, koji od njega traži zlatnu granu kao dar Perzefoni, što je jedini način da živi kroče u carstvo mrtvih. Kao rijetku iznimku spominje Orfeja, koji je u podzemlje ušao očaravajućom glazbom svoje kitare (Ćosić, 2019: 24). Prispjevši pred Ditovu palaču, Heraklo bez oklijevanja kreće u akciju. Toljagom zarobi i savlada troglavog psa Kerbera, sputavši ga lancima. Erinija Megera, svjedočivši tom prizoru, puše u školjku, prizivajući Belonu i zloduhe u pomoć. Ipak, ni ona ni Smrt koju je dozvala ni čudovišta podzemnog svijeta ne uspijevaju slomiti nepokolebljivog heroja (Ćosić, 2019: 24).

Heraklo potom nailazi na Piritoja, koji ga preklinje da oslobodi Tezeja i izvede ga natrag u svijet živih. Ovim se prizorom referira na poznatu priču o silasku Tezeja i Piritoja u Had, koja je ranije već spominjana. Zaintrigiran podzemnim svijetom, Heraklo pita Piritoja o njegovim razinama, na što ovaj počinje objašnjavati raspored i prirodu pojedinih krugova. Ovdje je očito da se Bunić više oslanja na Danteovu viziju pakla nego na Vergilijev opis podzemlja (Glavičić, 1978: 158). Piritoj otkriva da deveti krug pripada blaženim dušama, osmi onima koji piju iz rijeke zaborava, dok se u sedmom čiste od svojih grijeha. Niže krugove naseljavaju grešnici, među kojima su čak i djeca preminula pri rođenju. Nakon tog otkrića, Heraklo Piritoju postavlja dodatna pitanja, na koja ovaj počinje odgovarati, no pripovijedanje naglo prestaje, slično kao i u prethodnom pjevanju, ostavljajući njegov nastavak za idući dio epa (Ćosić, 2019: 24). U trećem pjevanju *Eufrosina*, Piritoj najprije odgovara Heraklu na posljednja pitanja, posebno ono o božanstvu koje presuđuje mrtvima. Njegovo kazivanje isprepliće elemente antičke mitologije i kršćanskog vjerovanja. Govori o vrhovnom božanstvu, začetniku i dovršitelju svega, koji je čovjeku dao slobodnu volju da bira između uzvišenog puta prema zvijezdama ili tamnog ponora podzemlja. Njegov potomak, koji je žrtvovao život za spas ljudskog roda, prvi će suditi dušama nakon smrti, no zatim će pravdu dijeliti Minos i Radamant. Po završetku priče, Piritoj potiče Herakla da nastave put prema Tezeju. No, u tom trenutku, pred njima se ukazuje neprijateljska vojska, što vodi u napetu bitku između Herakla i Dita. Pjesnik naglašava da ova borba nikada ranije nije bila opjevana te, želeći joj dati poseban značaj, ponovno upućuje invokaciju Muzama (Ćosić, 2019: 25).

Bunić sada, uz Dita, uvodi i figure iz biblijske tradicije: Lucifera, Levijatana, Mamona, Belijala i Behemota. Posebno se zadržava na Luciferu, opisujući njegov pad u bezdan nakon što se uzoholio i pobunio protiv Boga. Prije same bitke, Dit zaziva Kaosa, Majku

Zemlju, Flegetonta, Noć i Pana, ali se obraća i vrhovnom stvoritelju svijeta aludirajući na kršćanskog Boga. S druge strane, Heraklo zaziva Jupitera, opisujući ga izrazima koji ga približavaju kršćanskom božanstvu, zatim Minervu, Helija i Muze. U žestokom dvoboju, Heraklo pobjeđuje Dita, koji mu tada, želeći ga se što prije riješiti, dopušta da povede Tezeja iz podzemlja. Kada konačno izađu na svjetlo dana, njih dvojica razgledaju prizore uklesane na Apolonovu hramu. Među njima je i priča o Arionu, glazbeniku čiji je život spasio dupin nakon što su ga korintski mornari bacili u more kako bi mu oteli imetak. Ovaj događaj zabilježio je i Herodot u svojoj *Povijesti*. Nakon toga slijedi slavljenje Heraklovih junačkih podviga, a ep završava pjesnikovim obraćanjem Muzama, koje moli da „zatvore izvor Belerfontov“, čime simbolično označava završetak svog pjesničkog nadahnuća (Ćosić, 2019: 25).

5. Zaključak

Možemo zaključiti kako je motiv silaska u podzemlje jedan od najzloženijih i najintranantnijih motiva u književnosti, a Bunićeva obrađa u djelu *De raptu Cerberi* pokazuje bogatstvo hrvatske novolatinske književnosti i njezinu povezanost s antičkim i kršćanskim tradicijama. Bunićev ep svjedoči o njegovu iznimnom obrazovanju i poznavanju kako klasičnih autora poput Vergilija i Ovidija, tako i srednjovjekovnih i renesansnih koncepcija zagrobnog života, što je osobito vidljivo u prikazima podzemnog svijeta. Njegovo oslanjanje na antičke izvore ne znači puko oponašanje, već stvaranje originalne poetike u kojoj se susreću različiti kulturalni utjecaji. Uvođenjem elemenata kršćanske tradicije i moralnih pouka, Bunić pridaje epu dublju dimenziju i pokazuje kako mitološki motivi mogu poslužiti za raspravu o univerzalnim temama kao što su sudbina, kazna i iskupljenje. Osim

što potvrđuje važnost humanističke književnosti u hrvatskom kulturnom krugu, Bunićevo djelo pokazuje i visoku razinu pjesničkog izraza, stilskih postupaka i mitološke erudicije, čime se približava najznačajnijim autorima europske renesanse. Njegov prikaz Heraklovog silaska u podzemlje nije samo epski pothvat junaka, već i simbolično putovanje kroz nepoznato, kroz granice života i smrti, što daje univerzalnu vrijednost cijelom djelu. Time se *De raptu Cerberi* smješta u kontekst književnih djela koja su oblikovala europsku tradiciju prikaza podzemnog svijeta, od Homerove *Odiseje* i Vergilijeve *Eneide* do Danteove *Božanstvene komedije*. Jakov Bunić svojim je epom dao značajan doprinos ne samo hrvatskoj, već i europskoj književnosti, potvrđujući da su hrvatski humanisti bili ravnopravni sudionici renesansne intelektualne scene. Motiv katabaze u njegovu djelu svjedoči o trajnoj fascinaciji ljudskog duha pitanjima smrti i zagrobnog života, a njegova obrada u *De raptu Cerberi* ostaje vrijedan primjer hrvatske novolatinske književnosti, koja spaja antičko naslijeđe s renesansnim i kršćanskim pogledima na svijet.

6. Popis literature

Čosić, Dajana. (2019). „Motiv silaska u podzemlje u grčkom i latinskom pjesništvu“, *Latina et Graeca*, Vol. 2 No. 36: str. 7-28.

Fališevac, Dunja. (1991). „*De raptu Cerberi* J. Bunića i *Dialogus de laudibus Herculis* M. Marulića“, *Dani Hvarskega kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Vol. 17 No. 1: str. 67-80.

Glavičić, Branimir. (1978). *Jakov Bunić Dubrovčanin: Otmica kerbera / Kristov život i djela*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Grmača, Dolores. (2015). *Nevolje s tijelom: alegorija putovanja od Bunića do Barakovića*. Zagreb: Matica hrvatska.

Leeming, David. (2005). *The Oxford companion to world mythology*. Oxford: University press.

Novaković, Darko. (1991). „Bunićeva *Otmica Kerbera* – podrijetlo priče, podrijetlo alegorije“, *Dani hvarskog kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Vol. 17 No. 1: str. 81-106.

Vratović, Vladimir. (1989). „BUNIĆ, Jakov“ U: Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/3167>. Datum zadnjeg pristupanja: 6. 2. 2025.

VIZUALNA UMJETNOST

IVAN GALIĆ

IVAN GALIĆ

ANAMARIJA ANIČIĆ KAHRIĆ

ANAMARIJA ANIČIĆ KAHRIĆ

VESNA ŠPOLJAR

VESNA ŠPOLJAR

ANGELINA VUKOSAV

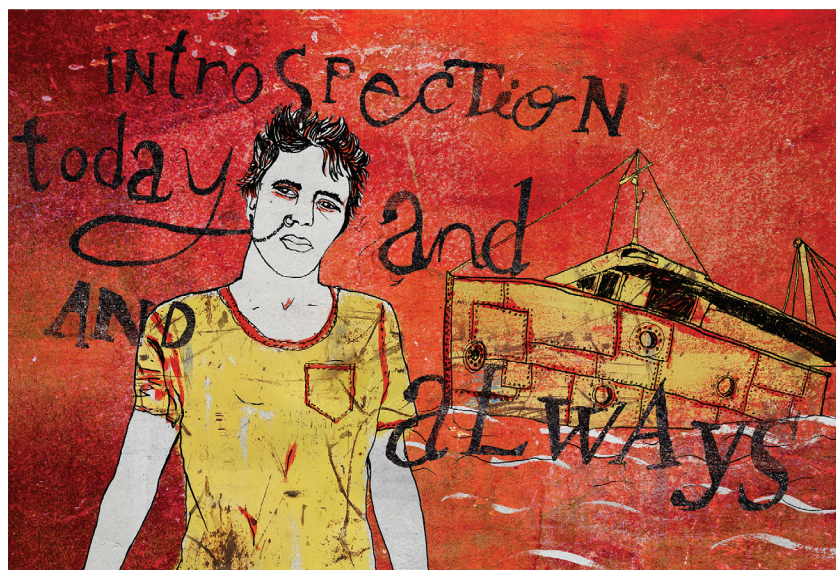
LAURA ANDREA KRSTULOVIĆ

TOMISLAV ŠILIPETAR

IVANA MIKULIĆ KURYGIN

MARKO UBOVIĆ

MARKO UBOVIĆ

VIŠNJA MAKEK

VIŠNJA MAKEK

LEA ČEPIĆ

LEA ČEPIĆ

THE SPLIT MIND

Časopis za književnost i kulturu
studenta Filozofskog fakulteta u Splitu

XXII. BROJ

ISSN: 1845-6588